

**T.C.
GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI**

**İLKOKUL ÖĞRENCİ VELİLERİNİN ÇOCUK HAKLARINA
İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mehmet Şaban AKGÜL

**TOKAT
Haziran, 2015**

T.C.
GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI

**İLKOKUL ÖĞRENCİ VELİLERİNİN ÇOCUK HAKLARINA
İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mehmet Şaban AKGÜL

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Ömer Faruk SÖNMEZ

TOKAT

Haziran, 2015

ETİK SÖZLEŞME

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgi toplama ve raporlaştırma sürecinin Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzuna, genel akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak gerçekleştirildiğini; bu tez çalışmasını “intihali engelleme” programı ile taradığımı, bana ait olmayan tüm bilgi, düşünce ve bulgulara atıf yaptığımı ve kaynağını gösterdiğimi beyan eder, sorumluluğun tarafıma ait olduğunu kabul ederim.

Tarih: 26/08/2015

Tezi hazırlayan Öğrenci

Mehmet Şaban AKGÜL

İmza

JÜRİ ONAY SAYFASI

Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı tezli yüksek lisans öğrencisi Mehmet Şaban AKGÜL'ün "İlkokul Öğrenci Velilerinin Çocuk Haklarına İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi" adlı çalışması 23.06.2015.....tarihinde jürimiz tarafından İlköğretim Anabilim Dalı'nda yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Adı Soyadı

İmza

Başkan: Doç. Dr. Hakan KOÇ .....

Üye (Danışman) Yrd. Doç. Dr. Ömer Faruk SÖNMEZ .....

Üye : Yrd. Doç. Dr. Yasin GÖKBULUT.....

Üye : .....

Üye : .....

Onay

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

24/06/2015

Doç.Dr.Adem İŞCAN

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Geleceğimizin teminatı olan çocuklar masum, güçsüz, birçok konuda büyüklerine bağımlı, sevgi bekleyen ve bunu hak eden varlıklardır. Çocuk hakları, en değerli varlıklarımız olan çocuklarımızı koruyan, güzel yaşam sürmelerini sağlayan ve güçsüz olmaları sebebiyle özel durumlarından kaynaklanan haklarını savunan, kanuni yaptırımını olan yasal bir metindir. Çocuk Hakları Sözleşmesi toplumun her kesimine hitap eden ve herkesin bilmesi gereken bir belgedir. Çocuk hakları konusunda insanları bilinçlendirmek üzere biz eğitimcilere çok fazla görev düşmektedir. Çocuk hakları konusunda başta çocuklar, aileler ve öğretmenler olmak üzere, toplumun her kesiminin bilgi ve hassasiyet düzeyini belirlemek ve artırmak için gereken araştırma ve çalışmaları yapmalıyız.

Bu araştırmanın genel amacı, ilkokul öğrenci velilerinin görüşlerini, çeşitli değişkenlere göre ortaya koymaktır.

Bana hayatımın her evresinde rehberlik eden, yol gösteren, kollayan ve bütün bunları kendine görev edinmişçesine bıkmadan usanmadan yapan, benden sevgisini ve tecrübelerini esirgemeyen, benim için çok değerli olan, saygıdeğer hocam ve tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Ömer Faruk SÖNMEZ'e ve değerli büyüğüm, yüce gönüllü insan Yrd. Doç. Dr. Yasin GÖKBULUT'a lisans ve yüksek lisans eğitim hayatım boyunca yardımlarını esirgemedikleri, hep anlayışlı davranıp akademik kariyerime yön verdikleri için teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca, Birleştirilmiş Sınıf Öğretmeni olan ve Birleştirilmiş Sınıf Öğretmeni olmaktan gurur duyan, mesleğini severek icra eden çalışmalarımda bana destek olan değerli arkadaşım Ercan DİRİK'e teşekkür ederim.

Çalışmamda ve eğitim hayatımda bana yol gösteren, sevgi ve anlayışlarını esirgemeyen iki güzel insan Doç. Dr. Adem İŞCAN ve Yrd. Doç. Dr. Sami BASKIN'a sevgi ve saygılarımla teşekkür ederim.

Hayatımın her evresinde hiç bıkmadan, usanmadan bana destek olan, yol gösteren, kollayan, seven saygıdeğer büyüğüm, amcam Kaya ÇAKIRTAŞ'a hissetmiş olduğum minnet duygusunu belirterek teşekkürü bir borç bilirim.

Görmüş olduğum en saygıdeğer insan ve gördüğüm en kaliteli öğretmen olan, ömrünü birleştirilmiş sınıf öğrencilerine adayan, aynı zamanda meslektaşım olan, bu çalışmam da dâhil olmak üzere, hayatımın her evresinde her zaman anlayışlı olan, beni her anlamda motive eden, gelmiş olduğum seviyeyi ona borçlu olduğum en kıymetli varlığım babam Şenel AKGÜL'e, fedakar annem Şenay AKGÜL'e ve beni hep seven ve saygı duyan kardeşim Samet AKGÜL'e sevgilerimi ve saygılarımı sunarım ve hissetmiş olduğum minnet duygusunu belirterek teşekkür ederim.

Gaziosmanpaşa Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı Öğrencisi
Mehmet Şaban AKGÜL

ÖZET

İLKOKUL ÖĞRENCİ VELİLERİNİN ÇOCUK HAKLARINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Akgül, Mehmet Şaban

Yüksek Lisans, Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlköğretim Anabilim Dalı

Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Ömer Faruk SÖNMEZ

Haziran 2015, xvii + 84 sayfa

Bu araştırmada, ilkokul öğrenci velilerinin çocuk haklarına ilişkin görüşlerini ve bu görüşlerin çeşitli değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırma tarama modeli ile desenlenmiştir.

Hedef evrende, Türkiye'deki tüm ilkokul öğrenci velileri yer almaktadır. Veriler, bu evrenden yansız olarak seçilen 533 ilkokul öğrenci velisinden toplanmıştır. Araştırma, Türkiye'yi temsil edecek biçimde 2014-2015 öğretim yılında Tokat ilindeki ilkokullarda 1., 2., 3. ve 4. sınıfta öğrenim görmekte olan öğrencilerin velilerinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir.

Araştırma Tokat İl Milli Eğitim Müdürlüğü izni ve Tokat Valilik onayı ile yapılmıştır. Anketlerin dağıtımı, toplanması, verilerin girilmesi, analizi ve yorumlanması bizzat araştırmacı tarafından yapılmıştır. Veriler SPSS programı ile analiz edilmiştir.

Araştırmaya katılan ilkokul öğrenci velilerinin tamamına yakın kısmı çocukların tüm haklarının önemli hakkı olduğu görüşünde olup, bunu sırasıyla yaşama hakkı, eğitim hakkı, gelişim hakkı ve korunma hakkı takip etmektedir. Cinsiyet, araştırmaya katılan velilerin çocuk haklarına ilişkin görüşlerinde anlamlı farklılaşmaya neden olmamıştır.

Araştırmaya katılan velilerin çocuklarının büyük çoğunluğu dördüncü sınıfa gitmektedir. Araştırmaya katılan velilerden erkek ve kadın sayısı arasında çok büyük fark bulunmamaktadır. Araştırmaya katılan velilerin ve eşlerinin büyük çoğunluğu ilkokul mezunu olup, neredeyse yarıya yakın kısmının çocuk sayısı 1-2 arasındadır. Araştırmaya katılan velilerin yarısından fazlası yaşamının çoğunluğunu ilde geçirmişlerdir. Araştırmaya katılan velilerin neredeyse yarıya yakın kısmı çocuk hakları sözleşmesini okuduklarını belirtmişlerdir.

Genel olarak çocuk hakları boyutunda dördüncü sınıf düzeyindeki öğrencilerin velilerinin daha yüksek ortalamaya sahip oldukları görülmektedir. Eğitim hakkı ve genel olarak çocuk hakları boyutunda, eğitim durumu ilkokul olan öğrenci velilerinin daha bilinçli oldukları ve daha yüksek ortalamaya sahip oldukları belirlenmiştir.

Velilerin, genel olarak çocuk hakları, gelişim hakkı, korunma hakkı, katılım hakkı ve eğitim hakkı boyutlarındaki görüşleri ile sahip oldukları çocuk sayısı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma bulunmamakta olup, yaşama hakkı boyutunda anlamlı farklılaşma bulunmaktadır. Farklıklara bakıldığında; yaşama hakkı alanında 3 ve üstü çocuğa sahip olanların daha yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmüştür ve bu durum 3 ve üstü çocuğa sahip olanların 1-2 çocuğa sahip olanlara oranla daha bilinçli olduğunu gösterir niteliktedir.

Araştırmaya katılan velilerin yaşamının çoğunu geçirdiği yer ile yaşama hakkı, genel olarak çocuk hakları boyutlarındaki görüşleri arasında anlamlı farklılaşma bulunduğu görülmüştür. Anlamlı farklılık köyde oturanların lehinedir. Bunun şaşırtıcı bir sonuç olduğu söylenebilir.

Araştırma sonuçlarına göre velilerin çocuk hakları konusundaki bilgi düzeyleri üst düzey değildir fakat geçmişteki çalışmaların sonuçlarına bakıldığında bilinç düzeyi yüksektir. Araştırmaya katılan velilerin büyük çoğunluğu Çocuk Hakları Sözleşmesi ile

benimsenen hukukî ve ahlâkî yaklaşımların ayrıntılı bir şekilde eğitim programlarına sokulması gerektiğini düşünüyor. Velilerin çocuk haklarını etkin bir şekilde bilmemelerinde, çocuklarına gereken ilgiyi ve önemi göstermemeleri, gerekli ekonomik düzeyde olmadıklarından zihinlerini meşgul eden ekonomik sorunlardan dolayı çocuk haklarını daha önemsiz bulmaları ve bilinçli bir toplum olmayışımızın etkisi büyük olabilir.

İlkokulların ders programlarına zorunlu ders olarak Çocuk Hakları ve Demokrasi dersi dâhil edilerek, ilkokul öğrenci velilerine çocuk haklarının uygulaması konusunda eğitim verilerek, bilinci artırmak amaçlı çeşitli projeler ve etkinlikler düzenlenerek ve tüm bunlar yapılırken medya desteği sağlanarak çocuk haklarının uygulanabilirliğinin ve velilerin çocuk hakları konusundaki bilinç düzeyinin artırılacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Hakları, Öğrenci, Veli, Demokrasi, Medya

ABSTRACT

THE ASSESSMENT OF PRIMARY SCHOOL STUDENT'S PARENTS' VIEWS ON CHILDREN'S RIGHTS

Akgül, Mehmet Şaban

Gaziosmanpaşa University, Department of Primary Education
Division of Classroom Education

Thesis Supervisor: Asst. Prof. Ömer Faruk Sönmez

June 2015, xvii + 84 pages

In this study, it is aimed at presenting the primary school parents' views on children's rights and if those views differentiate to a variety of factors or not. The study is formed with a screening model.

All the primary school student parents on Turkey is included in the target population of the study. The data has been gathered from 533 primary school students picked impartially of this target population. The study has been carried out by means of representing all targeted population of Turkey with the participation of parents of 1st, 2nd, 3rd and 4th graders studying in primary schools at Tokat in 2014-2015 Academic Year.

The survey has been carried out by the approval of Governorship of Tokat and by the courtesy of Provincial Directorate for National Education of Tokat. The collection and delivery of the survey; and the data entry, analysis and interpretation have been conducted by the researcher himself. The data has been analyzed with the help of SPSS.

Almost all the participant parents think that all the children's rights are important providing the right of life, the right to be educated, the right of development and lastly the right of protection. Gender has not caused a differentiation on the views of participant parents. The vast majority of participant parents' children are the 4th graders. There is not much difference in terms of the number of women and men among the parents attending the research. The great majority of the parents and their spouses participating in the research are primary school graduates and nearly half of those parents' number of children are between 1 and 2. More than half of the participant parents have lived their most of lives in the city. Almost half of the parents attending the survey state that they have read the Convention on The Rights of the Children.

In general, it is observed that the 4th graders' parents have a high average in terms of children's rights. Regarding the right of education and a general children's rights, it is determined that parents on the level of primary school are more conscious and have a higher average the other parents.

There is not any statistically significant differentiation between parents' number of children and their general views of children's rights, the right of development, the right of protection, the right of participation and the right of education; and there is a differentiation between the general average and the right of life. When considering the differences, it is regarded that the ones with 3 children and over have a higher average in terms of the right of life and the general average; and this situation has the quality of showing that the ones with 3 children and over are relatively more conscious than the ones with 1-2 children.

It is observed that there is a difference between the place where the parents attending the survey have spent most of their lives and their views on general children's rights and the general average. The difference is on behalf of the residents of village. It can be said that it is a striking result.

According to the results of the research, the parents' knowledge on children's rights is not on a high level but considering the results of past studies, the level of conscious is higher. The vast majority of parents attending the survey think that legal and moral approaches adopted through the Convention on The Rights of the Children must be attached comprehensively to the curriculum. The fact that the parents do not pay enough

attention and show less interest in their children as the parents do not have essential economic conditions; and the problems related to those economic conditions occupy their minds, that they consider the children's rights more in and that we are not a conscious society may have a great effect on the ignorance of the parents on children's rights.

By attaching a compulsory lesson of Children's Rights and Democracy to the primary school curriculum and educating the parents of primary school students on the subject of applying the children's rights; and by organizing various events and projects in addition to providing all these activities with the support of media, it is thought that practicality of children's rights can be conducted while the parents' conscious level can be improved.

Key Words: Children's Rights, Student, Parent, Democracy, Media

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ETİK SÖZLEŞME.....	i
JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	viii
İÇİNDEKİLER.....	xi
TABLolar LİSTESİ.....	xv
BÖLÜM I	1
GİRİŞ	1
Problem Durumu.....	1
Alt Problemler.....	5
Araştırmanın Amacı	6
Araştırmanın Önemi	7
Sayıtlılar	9
Sınırlılıklar	9
Tanımlar	10
BÖLÜM II	12
KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	12

Çocuk ve Çocukluk Kavramı Tanımı ve İlgili Araştırmalar.....	12
Psikolojide Çocuk Kavramı	12
Bebeklik Dönemi (0-2 Yaş)	12
İlk Çocukluk Dönemi (2-6 yaş)	12
Son Çocukluk Dönemi (6-12 Yaş)	13
Ergenlik Dönemi (12-18 Yaş)	13
Çocuk Kavramı	13
Geçmişten Günümüze Çocuk.....	15
Çocuk Ölümleri.....	21
Çocuk İşçiler.....	22
Çocuk Hakları	22
Medyada Çocuk Hakları.....	22
1982 Anayasası.....	23
Çocuk Hakları ile İlgili Teşkilat, Kurum ve Kuruluşlar.....	24
Avrupa Çocuklar İçin Ombudsmanlık Ağı (ENOC).	24
Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.....	25
UNİCEF Türkiye.....	25
Çocuk Vakfı.....	26
Çocuk Hukuku	26
Çocuklara ve Çocuk Haklarının Korunmasına Yönelik Uluslararası Sözleşmeler ve Belgeler.....	27

Washington Kararları	27
Çocuk Hakları Cenevre Bildirisi	28
Çocuk Hakları II. Cenevre Bildirisi	29
Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi	29
Türk Çocuk Hakları Bildirisi	32
Çocuk Hakları Sözleşmesi	33
Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin Genel Özellikleri.....	33
Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin Temel Yaklaşımları.....	34
Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin Yapısı ve Temel Amacı.....	34
Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin Hukuki Niteliği.....	34
Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin Çocuklara Tanıdığı Haklar.....	35
Çocuğun Kişisel Hakları ve Özgürlükleri (Medenî Haklar)	35
Çocuğun Görüş Bildirme Hakkı.....	35
Çocuğun Bilgi Edinme Hakkı.....	36
Çocuğun Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Hakları.....	37
Çocuğun Sağlık Hakkı.....	37
Çocuğun Eğitim Hakkı.....	38
Çocuğun Yaşama Hakkı	38
Çocuğun Gelişme Hakkı	39
Çocuğun Korunma Hakkı.....	41

BÖLÜM III	43
YÖNTEM	43
Araştırmanın Modeli	43
Evren ve Örneklem	43
Ölçme Araçları	43
Veri Toplama Süreci	44
Verilerin Çözümlemesi.....	44
BÖLÜM IV	46
BULGULAR.....	46
BÖLÜM V	63
TARTIŞMA.....	63
BÖLÜM VI	67
SONUÇ ve ÖNERİLER	67
KAYNAKÇA	72
EKLER	78
EK 1- İlkokul Öğrenci Veli Anketi	78
EK 2- Araştırma, Uygulama ve Veri Toplama İzin Belgesi.....	83
EK 3 – Saibe Özlem Kaya'nın Ölçek Kullanma İzin Beyanı.....	84

TABLolar LİSTESİ

- Tablo 1.** Araştırmaya Katılanların Cinsiyetleri
- Tablo 2.** Araştırmaya Katılan Velilerin Çocuklarının Sınıf Düzeyleri
- Tablo 3.** Araştırmaya Katılan Velilerin Eğitim Durumları
- Tablo 4.** Araştırmaya Katılan Velilerin Eşinin Eğitim Durumları
- Tablo 5.** Araştırmaya Katılan Velilerin Çocuk Sayıları
- Tablo 6.** Araştırmaya Katılan Velilerin Yaşamının Çoğunu Geçirdiği Yerleşim Birimi
- Tablo 7.** Araştırmaya Katılan Velilere Göre Çocuğun En Önemli Hakkı
- Tablo 8.** Araştırmaya Katılan Velilerin Çocuk Haklarına İlişkin Görüşlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre İncelenmesi (Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları)
- Tablo 9.** Araştırmaya Katılan Velilerin Çocuk Haklarına İlişkin Görüşlerinin Çocuklarının Eğitim-Öğretim Gördükleri Sınıf Düzeyine Göre İncelenmesi (Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları)
- Tablo 10.** Araştırmaya Katılan Velilerin Çocuk Haklarına İlişkin Görüşlerinin Eğitim Durumlarına Göre İncelenmesi (Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları)
- Tablo 11.** Araştırmaya Katılan Velilerin Çocuk Haklarına İlişkin Görüşlerinin Eşlerinin Eğitim Durumuna Göre İncelenmesi (Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları)
- Tablo 12.** Araştırmaya Katılan Velilerin Çocuk Haklarına İlişkin Görüşlerinin Sahip Oldukları Çocuk Sayısına Göre İncelenmesi (Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları)
- Tablo 13.** Araştırmaya Katılan Velilerin Çocuk Haklarına İlişkin Görüşlerinin Sahip Oldukları Çocuk Sayısına Göre İncelenmesi (Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları)

Tablo 14. Araştırmaya Katılan Velilerin Çocuk Haklarına İlişkin Görüşlerinin Yaşamlarının Çoğunu Geçirdiği Yerleşim Birimine Göre İncelenmesi (Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları)

Mehmet Şaban AKGÜL

Haziran, 2015

İLKOKUL ÖĞRENCİ
VELİLERİNİN ÇOCUK HAKLARINA İLİŞKİN
GÖRÜŞLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumu, alt problemleri, amacı, önemi, sayıtlıları, sınırlılıkları, tanımları ve kısaltmalarına yer verilecektir.

Problem Durumu

Sağlıklı bir toplum, bedensel, ruhsal, sosyal yönden yeterli düzeyde olan bireylerden oluşur. Bireylerin tüm yönleriyle sağlıklı olabilmesi ise, çocukların çok yönlü gelişimine ve eğitimine önem vermek ve bununla ilgili kaynak ayırmakla mümkündür. Araştırmalar göstermiştir ki, sosyal yatırımların en etkilisi çocuklar için yapılandır. Çünkü her yönden sağlıklı gelişmiş bir çocuk, gelecekte yaratıcı, üretici, çok yönlü düşünebilen, bilimsel problem çözme gücü yüksek, etkili iletişim kurabilen kendisi ve çevresiyle barışık, hak ve sorumluluklarını bilen nitelikli bir vatandaş olacaktır (Senemoğlu, 2001).

Çocuğa etki eden, onu biçimlendirip kendine göre bir şekil veren şey *toplumsal yapı*dır. Toplumsal yapının çocuğu ne yönde etkilediği, bizi nasıl bir geleceğin beklediği sorunuyla doğrudan alakalıdır. Dolayısıyla, nasıl bir gelecek inşa etmek istiyorsak, ona uygun bir toplumsal yapı kurmak zorundayız. “Ne ekersen onu biçersin” sözünde gizli olan anlamın ifade ettiği gibi, bizi nasıl bir geleceğin beklediği bir giz ya da bilmece değildir. Bunun için, var olan toplumsal yapının çocuğa bakışına bakmak yeterlidir (Şensoy, 1949).

Toplumların, çocuğun korunmasını bir değer olarak kabul etmesi uzun bir sürecin ürünüdür. Çocuk olgusuna yeni yaklaşımlarla bakmak, çocuk sorunlarını uluslararası ve ulusal düzeylerde yeni ilke ve standartlara göre değerlendirip çözüm yolları üretmek bir zorunluluktur. Çocuk hakları sözleşmesi, çocuk refahı alanında çocukların yaşatılması, korunması ve geliştirilmesi açılarından yeni yaklaşım, ilke ve standartlar getirmiştir (Cılga, 1999).

“Çocukluk, yetişkinlerinkinden farklı, oyun oynayabilecekleri, büyüüp gelişebilecekleri ayrı ve güvenli bir ortam gerektirir. Çocukluk, salt doğum ile yetişkinlik arasındaki dönem olmanın ötesinde bir anlama sahiptir. Bu kavram, bir

çocuğun yaşamındaki durumu ve koşulları, çocukluk dönemini oluşturan yılların kalitesini anlatır” (UNICEF, 2005, s.3).

Türkiye’de genel nüfus, büyük yaşlardan küçük yaşlara doğru genişleyen bir piramit görünümünü andırmaktadır. Bu yönü ile Türkiye bir çocuk ülkesidir. Çocuk nüfus yoğunluğu, avantajları yanında dezavantajları da olan bir toplum gerçeğidir. Dünya çocukları kötü davranışa, ihmale, şiddete, cinsel tacize, sömürüye maruz kalan, uyuşturucuya kurban giden çocuk sayısında sürekli artış gözlenmektedir. Dünyada çocuk profiline yönelik olumlu çalışmalar son yıllarda hız kazansa da, çocuk nüfusunun büyük çoğunluğu sorunlu büyümektedir. Dünyada artan çocuklarla ilgili sorunlarda, insan ve çocuk haklarına dair çalışmaların yapılmasının önemi büyüktür (İnsan Hakları Bülteni 2008).

İnsan ve çocuk hakları konusunda yapılacak faaliyetler, çocuklarda ve gençlerde Türk Milleti’ne mensubiyetin gurur ve şuuruna sahip, manevî ve kültürel değerlerimizi özümsemiş, farklı kültürleri yorumlayabilen; dış dünyaya, yeni düşünce ve gelişmelere açık, bilim ve teknoloji üretimine yatkın; inançlı, yüksek ahlâklı ve sağlam karakterli bir gençlik oluşumunu sağlayacaktır. (Yalçın ve diğerleri, 2008)

7. Beş Yıllık Kalkınma Plânında öngörülen “2000’li yıllar için sağlıklı doğup büyüyen, gelişen, istismar edilmeyen, demokratik, lâik dünya görüşünü benimseyen, çağdaş, inançlara ve insan haklarına saygılı, hak ve sorumluluklarının bilincine varmış, katılımcı ve paylaşımcı, kendisini ifade edebilen ve gerçekleştirebilen, hoşgörülü ve sevecen, moral değerlere sahip, yararlı olmayı ilke edinmiş, çağdaş bilgi ve becerilerle donatılmış, üretken bireylerin yetiştirilmesi” hedefi her zaman için vazgeçilmezliğini korumaktadır (Cılga, 2001).

Çocuklarımızın haklarına ne kadar saygı gösterir, hoşgörülü davranır ve onlara iyi bir çocukluk yaşatırsak, onlar da başta ailelerine, vatanına, milletine ve dünyaya o kadar yararlı olurlar. Toplumumuzun kalkınması ve gelişmesi için genç beyinleri sağlıklı yetiştirmemiz gereklidir. Bunun için de öncelikle çocuk hakları hakkında herkesi bilinçlendirmeli, onların haklarını savunmalı, kaliteli yaşama haklarını onlardan çalmamalıyız.

Çocukluk anlayışımızı biçimlendiren etkenler insan doğasına ve toplum düzenine ilişkin genel inançlarımızdır. Bu inançlar çocukları nasıl ele almamız, nasıl büyütmemiz ve eğitmemiz gerektiğini belirler. Bugün anladığımız anlamda özel, korunan, yetişkinlerin sorunlarından ve sorumluluklarından uzak tutulan çocukluk anlayışı, çağdaş batı toplumuna özgüdür ve yüzyılların ürünüdür. Çocuğun tarih boyunca her zaman böyle görülmediği bilinmektedir (Onur, 1994). “Çocukların yaşam standartlarının düşmesi, sosyal devlet anlayışının ve buna bağlı olarak çocuk haklarının gelişmesinde önemli rol oynamıştır” (Ersoy, 2008).

Çocuk hakları çok geniş bir evrene sahiptir. Çocuk hakları denilince aklımıza uluslar arası kabul gören Çocuk Haklarına Dair Sözleşme gelir. 54 maddeye sahip olan bu sözleşme; yaşama hakkı, eksiksiz biçimde gelişme hakkı, zararlı etkilerden, istismardan ve sömürüden korunma hakkı, sosyal yaşama hakkı, eğitim hakkı, sağlık hizmetlerinden yararlanma hakkı gibi onlarca alan ve maddeyi kapsar. Çocuklar her şeyden önce hepimiz gibi birer bireydir ve bizim sahip olduğumuz temel haklara sahiptirler. Onlar sadece savunmasız, bizim korumamıza muhtaç ve dışarıdan gelecek kötülöklere karşı saftırlar.

Çocukların yaşama, gelişme, katılım ve korunma haklarını en kapsamlı olarak tanımlayan uluslararası sözleşme olan Çocuk Haklarına dair Sözleşme, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 1989 yılında kabul edilmiştir. Bu Sözleşme, tarihte dünya ölkeleri tarafından en yaygın olarak kabul edilen ve benimsenen insan hakları belgesidir. Türkiye, Sözleşme’yi 1990 yılında imzalamış, 1994 yılında TBMM’de onaylanmış ve 1995 yılında yasalaşarak yürürlöğe girmiştir. Türkiye bu yasa ile çocukların sosyal, ekonomik, kültürel, medeni ve siyasal tüm haklarına ilişkin olarak sorumluluk almayı ve gerekli uygulamaların yapılmasını taahhüt etmiştir. (International Children’s Center [ICC] , 2008) Buna uygun olarak sözleşmenin tez elden izlenmesi ile Türkiye’nin bu konularda temsil edilmesi, ölkö raporunun hazırlanması gibi sorumlulukların yerine getirilmesi için 11 Ocak 1995 tarihli Başbakanlık yönergesiyle Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü görevlendirilmiştir (Doğan, 2000, s.220).

İnsan hakları ve demokrasi kültürü, çocuk hakları konularında sağlanan ilerlemeler günümüzde çağdaş toplum olmanın temel göstergeleridir. Türkiye’de bu

alanda kısa dönemde ilerlemelerin sağlanması için zihniyet değişikliğine, yapısal değişikliğe ve uygulama değişikliğine gereksinme vardır. Her alanda gerçekleştirilecek çalışmaların kalitesi, bu dönüşümlerin sağlanmasına bağlıdır. İnsan hakları ve çocuk hakları ile ilgili tüm tarafların bilgilendirme ve eğitim görme hakları vardır. Öğrenmeye açık bir toplum olarak, öğrenen kurumların ve öğrenen bireylerin aktiviteleri, demokrasi ve insan hakları kültürünün geliştirilmesine önderlik edecektir. Toplumun geleceği olan çocuklarımızın yetiştirilmesinde sorumluluk alanların rolleri, günümüzde büyük bir anlam taşımaktadır. Onların liderliğinde ve çocukların katılımıyla gerçekleşecek demokrasi ve insan haklarını öğrenme ve uygulama ortamları, gelişmenin filizlendiği çağdaş ortamlar olacaktır (Cılga, 2001, s.3).

Gelişmekte olan Türkiye’de çocukların ve gençlerin yaşam koşullarının iyileştirilmesi ve "yaşam niteliklerinin yükseltilmesi için toplumsal birikimin önemini kavrayarak ulusal ve uluslararası işbirliğine girilmesi bilinçli çabalara yol gösterecektir. Türkiye de çocuğun hak ve çıkarlarını gözeten, yaşama, bakılma, korunma, yetiştirme, gelişme ve katılma haklarını eşitlikçi bir anlayışla geliştiren, çocuğun varlık olarak değerini yücelten, düşünce, istek ve eğilimlerine saygı gösteren bir çocuk hukuku düzeninin oluşturulması ve uygulanması temel gereksinimdir (Cılga, 2001).

Çocuğun korumasız olması, bu durumun herkes tarafından bilinmesi ve bazı kesimlerce çocuğun toplumda birey olarak kabul görmemesi “çocuk hakları”nın ne kadar önemli olduğunu ve araştırılması gerektiğini vurgular niteliktedir. “Çocuk Hakları” deyimini kesinlikten yoksundur ve “tanım peşinde bir slogan” olarak betimlenir. Çocuk hakları meselesi kuşkusuz karmaşıktır ve toplumsal soruların yanı sıra felsefi, ahlaki ve yasal sorular da getirir. (Rodham, 1973)

Çocuklara ve dolayısıyla insanın saygınlığına yönelik talepler arasında kişisel dokunulmazlık, özerklik, etiketlenmeme özgürlüğü ve insan ırkının herhangi bir meşru üyesine gösterilen saygıyı görme haklarını belirtmek mümkündür.

Şu anda çocuklar, yetişkinlerin tam, özgür bir yaşam için vazgeçilmez gördükleri haklardan yoksunlar. Çocuk haklarının son kategorisi çocukların var olan reşitlik yaşına ulaşmadan önce ana babaları karşısında daha fazla bağımsızlığa sahip olmaları gerektiğini ileri sürer. Çocukların ilgi ve koruma gerektiren özel ihtiyaçları vardır ve çocuklar olarak ihtiyaçlarını karşılamak üzere özel olarak hazırlanmış hakları

olması ve bu hakların herkes tarafından bilinip uygulanması gerekir. (Franklin, 1993, s.33)

Çocuk hakları sözleşmesinde yaşama, gelişme, korunma, bakım ve katılım hakları çerçevesi altında çocukların sahip olduğu haklar belirtilmiştir. Her çocuğun kendi hakkını bilmesi, koruması ve diğer çocukları da bilgilendirmesi ve onları gözetmesi açısından haklarının neler olduğunu bilmesi oldukça önemlidir. Bu hakların öğretilmesinde ise başta aileler olmak üzere, öğretmenler ve yakın çevresi sorumludur. Aileler, çocuklarının haklarına ne kadar saygı gösterir, onlara kendi kendine karar vermeleri konusunda ne kadar çok hak tanırsa, çocukların kişilik gelişimi daha sağlıklı olur ve kendine güvenen bireyler olarak yetişmelerini sağlar. Bu sebeple ailelerin çocuk hakları konusundaki tutumları, çocukların sağlıklı birer yetişkin bireyler olmaları konusunda oldukça etkilidir.

Çocukları her türlü ihmal ve istismardan kurtarmak, yasal ve toplumsal açıdan korunmalarını ve geleceğe hazırlanmalarını sağlamak hem toplum kalkınması hem de insan hakları açısından son derece önemlidir. Sorunları çözenin ilk adımı ise bu çocukları ve sorunlarını bütünüyle tanımaktır (Şişman, 2006, s.252). Çocuk hakları konusuna olan ilgi ve verilen önem son yıllarda oldukça artmıştır. Fakat çocuk haklarını ailelerin ve genel olarak toplumun ne kadar bildiği, özen gösterdiği ve uyguladığına yönelik çalışmalar oldukça azdır.

Alt Problemler

1. İlkokul öğrenci velilerinin çocuk haklarına ilişkin görüşleri nelerdir?
2. Araştırmaya katılan velilerin çocuk haklarının değişik boyutlarındaki görüşleri:
  - a. Cinsiyetlerine göre,
  - b. Çocuk hakları sözleşmesini okuyup okumama durumuna göre,
  - c. Çocuklarının eğitim-öğretim gördükleri sınıf düzeyine göre,
  - d. Eğitim durumlarına göre,
  - e. Eşlerinin eğitim durumuna göre,
  - f. Sahip oldukları çocuk sayısına göre,
  - g. Yaşamlarının çoğunu geçirdikleri yerleşim birimine göre farklılaşmakta mıdır?

Amaç

Çocukların kendilerini koruma gücünün olmaması, toplumda bir birey olarak sayılmamaları, güçsüzlükleri sebebiyle istismara açık olmaları, saf olmaları çocuk haklarının önemini oldukça iyi vurgulamaktadır. Çocuk hakları günümüzde sosyal medya aracılığı ile geçmişe göre daha fazla gündeme gelmekte ve daha çok değer verilmektedir. Çocuk haklarını en iyi bilmesi ve uygulaması gereken kesim toplum ve ailelerdir. Ailelerin çocuk haklarını ne kadar iyi bildikleri, nasıl ve ne ölçüde uyguladıkları oldukça önemli ve araştırılması gereken bir konudur. Elde edilen bulgular ışığında, velilerin çocuk haklarına ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi yapılarak, bilinmeyen veya eksik ya da yanlış bilinen bilgiler belirlenerek alınması gereken bazı önlemlerin öneri olarak sunulabilmesi de amaçlanmaktadır. Bu araştırmanın genel amacı, velilerin çocuk haklarına ilişkin görüşlerini ortaya koymaktır.

Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. İlkokul öğrenci velilerinin çocuk haklarına ilişkin görüşleri nedir?
2. Bu görüşler İlkokul öğrenci velilerinin;
  - a) Cinsiyetlerine,
  - b) Velisi olduğu çocuğun sınıf düzeyine,
  - c) Öğrenci velisinin eğitim durumuna,
  - d) Öğrenci velisinin eşinin eğitim durumuna,
  - e) Çocuk sayılarına,
  - f) Yaşamlarının çoğunu geçirdikleri yerleşim birimine göre farklılık göstermekte midir?

Önem

Toplumların geleceği, çocuklarının, bedenlen, ruhen, ahlaken ve fikren iyi gelişmesine ve eğitilmesine bağlıdır. Bu ise, çocuğun toplum içindeki hukuki durumunu düzenleyen kurallarla yakından alakalıdır. Bu kuralların, insan haysiyet, hak ve hürriyetlerine uygun düzenlenmesinde çocuğun olduğu kadar, ulusal ve uluslararası toplumun, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin deyiimi ile “insanlık ailesinin” de çıkarları vardır. Bu düzenlemenin insan haysiyet, hak ve hürriyetlerine uygunluğu, çocuğun ve toplumun geleceğinin teminatını teşkil eder (İnan.1968).

Aktürk (2006)'nın “Avrupa Birliği sürecinde Türkiye’de çocuk hakları ve güvenliği” konulu çalışmasında Avrupa Birliği sürecinde Türkiye’de birçok alanda olduğu gibi çocuk hakları konusunda da istenen sonuçların alınmadığı sonucuna varılmıştır. Bu sebeple Türkiye’nin çocuk politikasını yeniden ele alarak bu konuda toplumsal bilinç oluşturmaya yönelik çalışmalar yapılması gerektiği üzerinde durulmuştur.

Kobat (2009) tarafından yapılan araştırmada Çocuk haklarının ulusal ve uluslararası hukukta geçmişten günümüze kadar olan gelişimi ve günümüzdeki durumu incelenmiştir. Araştırma sonucunda çocuk haklarında, ulusal ve uluslararası hukukta günümüze kadar olan gelişmeler çok yetersiz bulunmuş, geleceğimiz olan çocukların haklarının daha ileri bir noktaya getirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

İnsan ve çocuk hakları sorunu, bütün ülkelerin gündemindedir. Bütün ülkelerin hükümetleri, insan hakları ihlallerine meydan vermemeyi başlıca görev olarak kabul etmek durumundadır. Ancak insan haklarının korunması görevi, sadece Hükümetlerin başarabileceği bir iş değildir. Bu görev, bütün kuruluşların, bütün insanların işbirliğini gerektirmektedir. Bu çerçevede içerisinde, insan hakları bilincinin ve insan haklarının tam olarak benimsenerek, uygulanması için gerekli sorumluluk duygusunun toplumda ve bütün insanlarda bulunması büyük önem taşımaktadır (Başbakanlık 2005). İnsan ve çocuk haklarının korunup geliştirilmesi, kamu güvenliğini tehdit eden bir unsur değil, bilakis bireylere onurlu bir yaşamın tüm koşullarını sağlaması yönüyle kamu düzeninin, huzurun ve esenliğin teminatıdır (Başbakanlık 2005).

Çocuk haklarının aileler, öğretmenler ve genel olarak toplum tarafından ne kadar bilindiği ve nasıl uygulandığı hakkında çalışmalar fazla değildir. Türk Dünyasındaki kardeş ülkelerde haklarını bilen, yaşayan ve davranış kültürüne dönüştüren bir gençliğin yetişmesine katkıda bulunmak; çocuk haklarını günlük hayatla ilişkilendirerek anlaşılmasını kolaylaştırmak; çocuk haklarını teorik, pratik, felsefi ve hukuki anlamda Türkiye ve Türk Dünyasındaki kardeş ülkelerde çocukların sorunlarını dikkate alarak gençlerle birlikte yorumlamak; insan bütününe, yaş cinsiyet, ırk gibi ayrımlar gözetmeksizin hangi haklara sahip olduğunun farkına varması yönünde ve insan hakları kültürünün çağımızdaki çerçevesinin bütün yönleriyle kazanmasına yardımcı olmak; risk altındaki çocukları birinci gündem maddesi olarak izlemek ve toplumsal çocukluk projesi çerçevesinde sorunlarının çözümüne yönelik uygulamaları başlatmak; çocuk hakları alanında duyarlı ve bilinçli çocuk hakları savunucuları yetiştirmek; çocuk hakları kültürünü yaygınlaştırmak amacı ile yeni çalışmalara ihtiyaç vardır (Yalçın ve diğerleri, 2008).

Bu araştırma;

- Velilerin çocuk hakları üzerine görüşlerini belirlemeye yönelik bir ölçeğin geliştirilmesi,
- Velilerin çocuk hakları üzerine tutumlarını etkileyen değişkenlerin neler olabileceğine ilişkin bilgilerin edinilmesi,
- Velilerin çocuk haklarına yönelik ilgilerinin yoğunlaştırılması,
- Türkiye’de Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin bilinmesi ve daha etkin uygulanması,
- Çocuk haklarının önemi vurgulanarak, çocuklara yönelik fiziksel ve ruhsal istismarlarının önlenmesi,
- Ülkemizde yapılacak çocuk hakları araştırmalarına örnek oluşturması açısından önemlidir.

Sayıtlar

Bu araştırmada;

- İlkokul öğrenci velilerinin çocuk hakları ile ilgili görüşleri hazırlanan ölçek yardımı ile ölçülebilmiştir.
- Bu araştırmaya katılan ilkokul öğrenci velileri anket sorularına samimi yanıtlar vermişlerdir.

Sınırlılıklar

Bu araştırma, 2014–2015 eğitim-öğretim döneminde Tokat ili sınırları içerisindeki çeşitli ilkokullarda öğrenim görmekte olan 533 öğrencinin velilerinin çocuk haklarına ilişkin görüşleri ile sınırlıdır. Ayrıca velilerin görüşleri 70 soruluk beş ayrı bölümden oluşan ölçme aracına (anket) verdikleri cevaplar ile sınırlıdır.

Tanımlar

Çocuk: Biyolojik olarak 18 yaş altında olan, bütün canlılar içinde en uzun bakımı, korunmayı ve sevgiyi gerektiren, bir toplumun ilerleyebilmesi ve kalkınabilmesi bedensel, ruhsal ve sosyal yönden ancak onların sağlıklı gelişmesiyle mümkün olan birey olarak ifade edilebilir (Bostancı ve diğerleri, 2006).

Çocuk Hakları: Dünya çocuklarının refah ve mutluluk içinde yaşamaları, istismar ve ihmallerden arınmış bir hayat sürmeleri ve olması gerektiği gibi sadece çocukluklarını yaşamaları için oluşturulmuş bir haklar dizisidir (Erbay, 2010, s.167).

Çocuk Hakları Hareketi: Çocuğun bir nesne/veya hiç kimse olmama durumunu sorgulayan ve salt çocuk sayıldıkları için birçok haktan yoksun bırakılmalarına tepki duyan bir yaklaşımdan doğmuştur (Atılğan ve Atılğan.2009: 16).

Korunma Hakkı: Çocukların sahip olduğu bütün hakların korunmasını ifade eder (Polat, 1997).

Katılım Hakkı: Çocuğun, düşüncelerini serbestçe ifade edebilme, kendisini ilgilendiren konularla ilgili kararlarını belirtebilme ve uygulayabilme, ailede ve toplumda aktif bir rol kazanmasını sağlamaya yönelik haklar olarak ifade edilmektedir (Uçuş, 2009).

Çocuk Hakları Sözleşmesi: Bütün çocukların içinde buldukları durumun geliştirilmesi, toplumun aktif ve sorumlu bir üyesi durumuna gelebilmesi için ayrılan kaynaklardan yararlanma hakkına sahip olması fikrine dayanan, çocuk refahı alanında çocukların yaşatılması, korunması ve geliştirilmesi açılarından yeni yaklaşım, ilke ve standartlar getiren yazılı metindir (Cılga, 1999).

Bildirge: Bir mesele hakkında kamuoyuna açıklamada bulunmak üzere resmi bir daire, bir kurum veya özel kişiler tarafından hazırlanan yazı (Meydan Larousse.1986, s.367).

Beyanname: Hükümetler tarafından kabul edilen, hukuki veya fiili bir durumun varlığını belirten, bildiren veya ilan eden belge (Meydan Larousse.1986, s.334).

Sözleşme: Hukuki sonuç doğurmak amacıyla iki veya daha çok kişi tarafından karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanlarıyla gerçekleşen hukuki işlem (Meydan Larousse.1986, s.511).

Yaşama Hakkı: Çocuğun bir bireyin ihtiyacı olan yeterli yaşam standartlarına sahip olması, fiziksel ve ruhsal gelişimi için gerekli ve yeterli şartlara sahip olması ve sağlık hizmetlerinden yararlanarak fiziksel ve ruhsal açıdan sağlıklı şekilde yaşaması sağlamaya yönelik haklar olarak ifade edilmektedir (Hodgkin ve Newell, 1998).

Gelişim Hakkı: Çocuğun eğitim, bilgilenme, oyun, boş zaman ve kültürel etkinliklere katılma, düşünce din ve vicdan özgürlüklerini ifade eden haklardır (Hodgkin ve Newell, 1998: 369).

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde çocuk ve çocuk hakları ile ilgili olan açıklama ve kavramlara sentezlenerek yer verilecektir.

Çocuk ve Çocukluk Kavramı Tanımı ve İlgili Araştırmalar

Psikolojide Çocuk Kavramı

Velilerin ve çevresinde çocuk olan herkesin onları anlaması, onlara ve haklarına saygı duymayı öğrenebilmesi için öncelikle onların hangi yaş dönemlerinde hangi çocukluk evresinde olduğunu ve bu evrelerin hangi özelliklere sahip olduğunu bilmesi gerekir.

Bebeklik Dönemi (0-2 Yaş)

Bebeklik döneminde bulunan çocuklar önemli algısal, fiziksel ve toplumsal yeteneklere sahiptir ve kendi gelişimleri için oldukça istekli hareket ederler. İlk günlerden başlayarak her bebek etkin, algılayan, öğrenen ve bilgi örgütleyen bir çocuktur (Akyüz, 2013).

İlk Çocukluk Dönemi (2-6 yaş)

Bu dönemdeki çocuklar çevresindekileri keşfetmek isterler. Özerk davranmak, davranışlarını kendisi yönetmek ister. Bu dönemdeki çocuklar sık sık soru sordukları için sorgulama dönemidir. Bu sebeple ailelerin anlayışlı olması gerekir ve onun sorularına anlayabileceği düzeyde cevaplar vermesi gerekir (Deniz, 2010).

Eğer ana-baba bu dönemdeki çocuğu aşırı korur ya da özgürlüğünü kısıtlarsa ve kendi istediği gibi hareket etmeye zorlarsa, çocukta kendisine ilişkin bir kuşku duygusu gelişebilir, sonraki yaşamında da karar vermede zorlanabilir ve kişilik gelişimi olumsuz etkilenecek utanç duygusu gelişebilir (Gander ve Gardiner, 2001).

Son Çocukluk Dönemi (6-12 Yaş)

Bu dönem okul öncesi dönemin bitişinden ergenliğin başlangıcına kadar devam eder. Okul çağı olarak ta adlandırılan bu dönem diğer dönemlerden farklı olarak, okuldan kaynaklı toplumun etkisinin arttığı kararlı bir büyüme dönemidir. Bu dönemde çocuklar için ailenin işlevi önemini korumakla birlikte, çocukların kendi aralarında oluşturduğu ilişkiler de önem kazanmaktadır. Okul, çocuğun toplumsal gelişiminde kilit rol oynar. Çünkü çocuklar zamanlarının büyük kısmını okulda geçirirler (Freud, 1993). Bu sebeple öğretmenlerin çocuğa ve çocukların sahip olduğu haklara saygı duyması bu gelişim aşaması için oldukça önemlidir.

Ergenlik Dönemi (12-18 Yaş)

Ergenlik, çocuklarda ve dolayısıyla ailelerinde pek çok değişimlerin oluşup geliştiği bir dönemi kapsar. Çocuklar, hormonları vasıtasıyla yetişkin olmaya başladıkça fiziksel ve duygusal olarak pek çok değişiklikler yaşar. Hatta duygusal durumları her an değişebilir. Çok çabuk mutlu ve üzgün olabilirler ve çoğu zaman da neden böyle hissettiklerini açıklayamazlar. Ancak, aile içindeki sağlıklı bir gelişim ortamı ile çocuklar tüm bu sorunları zamanla çözer ve aynı zamanda bilişsel, sosyal ve duygusal açıdan da olgunlaşırlar (Türnüklü ve Şahin, 2004).

Ergenlik aynı zamanda bireyin hangi türde ve sıklıkta şiddete maruz kalma olasılığıyla ilgili önemli değişikliklerin meydana geldiği bir dönemdir. Ergenlik dönemindeki çocuklar en yakını olan ailesindeki sosyal ve hoşgörü ortamını gözlemleyerek kendi saldırganlık dürtülerini ve davranışlarını da onları model olarak geliştirirler (Sever, 2002).

Çocuk Kavramı

Çocuk yada çocukluk kavramı kanunda yeri olmasına rağmen tam olarak ne anlama geldiği tanımlanmamıştır. Hukukun farklı alanlarıyla ilgilenen uzmanlar, alanlarıyla bağlantılı olarak çeşitli kriterler kullanarak bazen yaşa, bazen erginliğe, bazen de işlenen suça dayalı olarak değişik çocuk tanımlamaları yapmışlardır (Çelik, 2005).

Çocuk kelimesinin tam karşılığı insan yavrusudur. İngilizcede “child”, Almancada “kind”, Fransızca “enfant”, Osmanlıca da “tıfil” olarak geçmektedir (Polat.1997, s.7). Ulusal yasalarda daha erken bir yaşta ergin (reşit) olma durumunun kabul edilmesi dışında, 18 yaşın altında her insan “*çocuk*”tur (Moroğlu, 2003, s.29).

En genel şekli ile çocuk “küçük yaştaki kız veya erkek” olarak tanımlanabilir. Başka bir tanım ise şöyledir; “gereğince olgunlaşmamış insan”. “İnsan hayatının yedi yaşına kadar olan dönemi” ise çocukluk kavramını ifade eden bir tanımdır. Bu tarif zaman zaman on üç on dört yaşa kadar uzayabilirken, çocukluk “doğum ile olgunluk arasındaki devir” olarak da tanımlanabilir (Okay, 1998, s.24).

Türk Medeni Kanunu’nun 10-11. maddelerine göre, çocukluk dönemi on sekiz yaşının doldurulması ile sona erer. Evlenme kişiyi ergin kılar. On beş yaşını dolduran çocuk, kendi isteği ve ailesinin rızasıyla mahkeme kararınca ergin kılınabilir. Söz konusu maddelerde yer alan ifadelerin sözleşmede yer alan çocuk tanımı ile örtüştüğü görülmektedir (Tunç, 2008).

Bob Franklin çocukluk ile ilgili terminolojik analizi yapan araştırmacıların başında gelir. Çocukluk sınırsız bir özgürlük dönemi, oyun, eğitim ve öğretim zamanıdır. Bunlar hayatımızın en güzel günleridir. Çocukluk herhangi bir sabit döneme ait tek bir evrensel deneyim değildir. Tarihsel olarak değişen kültürel bir yapıdır. Tarihçilerin çalışmaları çocuklukla yetişkinlik arasındaki ayırım çizgisinin keyfi olarak çizildiğini ve tarihin farklı dönemlerinde farklı yorumlanabilip değişiklikler gösterdiğini ortaya koyuyor. Bu duruma göre, değişken bir ayırım çizgisine göre çocukluk kavramının da geçici olduğu söylenebilir. (Franklin, 1993).

Öyleyse çocukluk “yaşam eğrisini, bu bütünlüğü, birine çocukluk, diğerine yetişkinlik, ya da olgunluk denilen iki bölüme ayıran” yapay bir dönemdir. (Holt, 1996, s.21)

Farklı bir bakış açısıyla çocukluk negatif bir şekilde, “yetişkin olmayanlar” olarak tanımlanabilir. Çocukluk ilk bebeklikten on sekiz yaşına kadar geniş bir yaş dönemini kapsıyor ve bu uzun süre son derece çeşitli ihtiyaçları, yetenekleri ve potansiyelleri içeriyor (Franklin, 1993).

Aileyi ve okullarda eğitim veren eğitimcileri heykeltıraşa, çocuğu da heykeltıraşın macununa benzetecek olursak, çocuk da, etrafını çeviren örneklere göre şekillendirebilmesi kolay ve bu itibarla, dikkat, nezaret ve itina edilmesi, bunun gibi, himaye olunması lazım gelen bir mahlûktur (Şensoy, 1949)

Geçmişten Günümüze Çocuk

Çocukluk tarihi insanlık tarihi ile özdeştir. Çocuklar da birer birey ve her şeyden önce insandır. Çocukluk kavramının günümüze kadar olan gelişmesini ve gösterilen önemi görebilmek için çocukluk tarihine bakmak gerek.

Çocuk, eski çağlarda sağlığı, mutluluğu, geleceği çok önemsenen, ilgilenilen, şevkat gösterilen bir varlık değildi. İlgi göstermek, önemsemek bir tarafta dursun, toplumun bir üyesi, bir bireyi olarak görülüyordu.

Tarihsel gelişim süreci içinde incelendiğinde "çocuk" ve "çocukluk" kavramlarının tanımlanmaya çalışıldığı fakat yapılan tanımların da kesin ve net olmadığı ayrıca herkes tarafından kabul edilebilir olmadığı görülmektedir. Tarihsel sürece bakıldığında çocukluk, çocukların biyolojik ve doğal özellikleri dikkate alınarak yapılandırılmamış olup, toplumsal ve kültürel özelliklere göre tasarlanmış ve kabul görmüştür. Çocukluk kavramının sabit bir tanımı olmamakla birlikte, aksine toplumsal yaşamda yer alanların olağan karşıladıkları toplumsal bir icattır. Buna göre, çocukluk, çocukların içinde yaşadıkları toplumun kültürel yapısına göre tasarlanarak, şekillendirilmektedir. (Bachmair, 1997).

Çocuğa yaklaşım tarih boyunca toplumların toplumsal, kültürel ve ekonomik yapılarının özelliklerine göre değişmiştir. Antik Yunan'da çocuklara insan yaşamının özel bir yaş kategorisi olarak görülüp, değer verilmiş, ancak çocuklara ve gençlere özel belirli bir sözcük ve tanım kullanılmamıştır. Kullanılan sözcükler bebeklik ile yaşlılık arasında kalan hemen her çağı içermiştir. Küçük çocukları öldürme uygulamalarına karşı etik ya da yasal sınırlamalar getirmemekle birlikte eski Yunanlar, çocuk psikolojisi ve çocuk bakımı ile ilgilenmişler, çocukluğu tamamen keşfedemeseler de bu alanda ilgi ve çaba göstermişlerdir. Eski Yunanların okul fikrini ortaya koymaları daha sonraki yüzyıllarda çocukluğun gelişimine önemli etkide bulunmuştur. Romalılar ise, eski Yunanlardan okul fikrini almışlar ve eski Yunan düşüncesine üstün gelen bir

çocukluk bilincini geliştirerek, sanatsal üretimlerinde çocuk figürlerini sık sık kullanmışlardır. Romalılar sanatlarında, olağan olmayan bir yaş, genç ve gelişkin çocukluk anlayışı ortaya koymuşlardır (Postman, 1995).

Ortaçağ dünyasında eğitim-öğretimin, şehirleşmenin, ayıp duygusunun olmayışı çocukluk fikrinin o çağlarda oluşmadığının belirtisidir. Çocukluk düşüncesi, Rönesans'ın buluşlarından biridir. Şüphesiz ki bu düşüncenin ortaya çıkmasında batı ülkelerinde feodalizmden kapitalizme geçilmesi, matbaanın bulunması, sanayi devriminin yaşanması, şehirleşmenin ve okumanın yaygınlaşması, geniş aile yapısının yerini, çekirdek aile yapısına bırakması ve değişen aile-çocuk ilişkileri etkili olmuştur.

Çocukluğun ya da çocukluk tanımının ortaya çıkışında, matbaanın bulunmasının, eğitim-öğretim ve dolayısıyla öğretmenlerin etkisi büyük olmuştur. Matbaanın bulunmasıyla yeni bir yetişkinlik anlayışı gerektiren, yeni bir simgesel dünya tasarlanmış, yeni yetişkinlik, çocukları dışlamıştır. Çocuklar, yetişkinler dünyasından kovulurken onlara içine yerleşebilecekleri yeni bir dünya bulma gereği doğmuştur. Onlara ait yeni dünya, çocukluk dünyası olmuştur (Postman, 1995).

Çocukluğun en fazla korunduğu dönemin 1850-1950 yılları arasında olduğunu kabul etmektedir. O dönemde ailenin tüm söylemi, çocuğun güvenlik içinde büyümesi üzerine kurulmuş, çocuklar çalıştıkları fabrikalardan alınarak, okullara gönderilmeye, kendilerine özgü giysiler giymeye, çocuk edebiyatı okumaya başlamışlar, kendi mobilyalarına sahip olmuşlar ve çocuklara özgü oyunlar oynayarak kendi toplumsal dünyalarını oluşturmuşlardır. Ailelerin, çocuklarına karşı iyilik ve sorumluluk duygularını arttıran psişik mekanizmaların işlediği çağcıl aile basmakalıpları oluşmuştur (Postman, 1995).

Eski Yunanistan ve Roma'da çocuk devletin yada babanın malı olarak görülen, hiçbir değeri olmayan bir varlıktır. Eski Yunanistan'da çocuk devletindir. Babanın çocuk üzerinde sınırlı mülkiyet hakkı vardır. Rüştüne erdiği zaman velayet hakkı kalkar. Roma'da ise bunun aksine, devlet aile hâkimiyetine müdahale etmiyordu. Roma Hukuku anne ve babaya çocuklar üzerinde sahip oldukları eşit velâyet hakkı tanımamıştı. Sadece babanın sınırsız hâkimiyet hakkı vardı. Babanın çocuklarının üzerindeki yetkisinin sınırı yoktu. Çocukların yaşamlarının hiçbir değeri yoktu. Aile babası çocuklarını satabilir, organını kesebilir ve hatta öldürebilirdi. Aile babası

kullandığı bu haklarından dolayı da devlete karşı hiçbir sorumluluğu da yoktu ve hesap vermek zorunda değildi. Sadece inandığı tanrısına ve kendi vicdanına karşı sorumluydu. Zamanla imparator emirnameleri ile velâyete bir takım sınırlamalar getirilmiş olsa da babanın hâkimiyetinin Roma Hukuku süresince kaldırılmamıştı (Canan, 1981).

Roma hukukunda babanın çocuğu üzerindeki hak ve yetkileri çocuk hangi yaşa gelirse gelsin bitmiyor. Ancak baba ölürse ya da baba çocuğu azat ederse çocuk özgür olabiliyor. Roma hukukunda evlilik dâhilinde olan çocukların durumu bu şekilde iken gayrimeşru çocukların hakları daha kötüydü. Babası onu tanımayıp aile içine almayabiliyordu (Serozan, 2005).

1600'den itibaren çocukluk kavramı gelişmeye başladı ve yedi yaş ile ergenlik arasındaki dönem süratle kendine özgü bir dünya oldu (Ariés, 1960, s.159).

Rönesans'tan önce çocukların ayrı bir statüsü yada çocukluğun ayrı bir tanımı yoktu. Küçük yetişkin olarak biliniyordu. Bu onların toplumdaki rollerini yansıtıyordu. Çocukluğun yaşamdaki özel bir dönem olarak on yedinci yüzyıl başlarında ortaya çıkmış olması varsayımı, aynı dönemde Avrupa'daki çocuklarla ilgili kelimelerin söz dağarcığına girmesi ile kendini hissettiriyor.

Çocuklar yetişkinlerden o kadar az farklılaşmışlardı ki onları tanımlamak için özel bir sözcük yoktu; boy, garçon, Knabe gibi sözcükler on yedinci yüzyıldan önce, bağımlı bir konumdaki bir erkeği belirtmek üzere rasgele kullanılıyordu. Ayrıca, özellikle çocuklara hitap etmeye yönelik bir sözcük dağarcığı ve dil "çocuk dili" on yedinci yüzyılda moda oldu (Firestone, 1972).

On yedinci yüzyılla birlikte gelen ve çağdaş tanımı şekillendiren çocukluk kavramı, çocuğun masumiyetini ve zayıflığını vurguluyordu. Çocuklar, "tatlılıkları, basitlikleri ve komiklikleriyle" yetişkin için bir eğlence ve rahatlama kaynağı haline geldiler (Ariés, 1960, s.129)

Çocukluğun karşılığı olarak akıllarda zayıflık, çaresizlik, acizlik, yetişkinlere bağımlılık gibi negatif durumlar beliriyordu. Çocukluğu bir masumiyet ve zayıflık dönemi olarak görüp yetişkinlere "masumiyeti koruma ve zayıflığı güçlülüğe dönüştürme" görevini veren bu anlayış on yedinci yüzyılda ortaya çıktı ve çocukların hayatındaki birçok değişiklik bu döneme dayanmaktadır. Bu değişikliklerin toplam

etkisi daha önce bir parçası oldukları yetişkinler dünyasından çocukları koparmak oldu (Holt, 1996).

Çocuklar için çalışma dönemi sona erdikten sonra eğitim dönemi başladı; 1600-1800 yılları arasında eğitimde büyük değişiklikler oldu. Rönesans döneminde eğitimde yaşın önemi yoktu ve her yaştan insan birlikte eğitim görüyordu. Kısa bir zamanda eğitim çocuklukla sınırlı bir faaliyete dönüştü. Okuma süresinin uzaması, çocukluğa yoğunlaşması ve bedensel cezanın getirilmesi on sekizinci yüzyılda Winchester ve Eton'da isyanlara yol açtı.

Sözü edilen diğerleriyle birlikte, eğitimdeki bu değişiklikler çocukları yetişkin dünyasından koparmaya hizmet etti, onlara önceden sahip olmadıkları zayıflık ve masumiyeti bahşetti ve onları yetişkinlere bağımlı ve onların disiplinine tâbi kıldı. Ancak bu değişimler bütün çocuklar tarafından eşit bir şekilde ve aynı anda yaşanmadı; cinsiyet ve sınıf, gelişimlerin hızını etkiledi. İlk çocuklar orta sınıfın erkek çocuklarıydı, çünkü çocukluk kadınlara uygulanmıyordu (Firestone, 1972).

Gelişen burjuvazi yalnızca kendi oğullarının bu yenilikçi tarzda eğitilmesini istiyordu; çünkü böylelikle toplumdaki hızla gelişen teknolojik değişimlerle başa çıkabilirlerdi. Kızlar gelecekte yapacakları işi evde öğreniyorlardı; dolayısıyla okulların verdiği eğitim ve öğretime ihtiyaçları yoktu. Dahası, kızların dışlanması bütün toplumsal grupları kapsıyordu; "iyi ailelerin kızları daha aşağı sınıfların kızlarından daha iyi eğitilmiş değildi (Ariés, 1960, s.334).

Aynı şekilde madenlerde, fabrikalarda ve imalathanelerde çalışan işçi sınıfı çocuklarının da okuma yazmaya ihtiyaçları yoktu, bu nedenle en azından başlangıçta çocukluk dışında bırakıldılar. Çocukluk, özellikle ilk zamanlarında sınıf ayrımcılığına tabiydi. Ancak kitle eğitimi, sonunda işçi sınıfını da içine aldı ve on dokuzuncu ve yirminci yüzyılların toplumsal hukuku onların içki içmelerini, kumar oynamalarını ve cinsel hayatlarını daha sıkı bir denetim altına aldı. 1600'de başlayan değişim süreci bazı işçi sınıfı gruplarına ulaşmada büyük ölçüde yavaş kaldı. Plumb'ın gözlemlediği gibi;

Victoria dönemi Londra ya da Paris 'deki işçi sınıfı çocuklarının resimleri hâlâ onları yetişkinler gibi giyinmiş olarak, genellikle ana-babalarının yıpranmış, küçültülmüş giysileri içinde gösteriyordu ve biz şimdi, onların içki içtiklerini, kumar

oynadıklarını, cinsel ilişkilere girdiklerini ve aslında yetişkin yaşamının her biçimine katıldıklarını biliyoruz (Plumb.1972).

Feodalizmden kapitalizme geçiş yeni bir toplumsal sınıf yarattı: Burjuvazi. Bu değişimler sırasında büyümekte olan çocuğu baskıcı ve yapay bir dünyaya, bir hapishaneye kapatıldı.

Çocukluğun tarihsel olarak incelenmesinde önemli olan nokta şudur: Sağduyuya dayanan inançlar çocukluğu sabit ve değişmez bir durum olarak gördüğu halde, çocukluğu çok daha farklı bir biçim almış olduğu ve yine alabileceği varsayımı bu sağduyuya dayalı görüşü sarsar ve değişim potansiyelini gösterir. Çocukluk ve yetişkinlik kavramları sürekli olarak değişmektedir (Franklin, 1993.).

İslamiyet'ten önce Arap topluluklarında babanın çocuklar üzerinde sınırsız yetkileri vardı. Kız çocuklarının hakları erkek çocuklara göre daha kötüydü. Baba kız çocuklarını istediğine satabilir ya da onları öldürebilirdi. Fakat Araplarda İslamiyet'in kabulünden sonra babanın çocuklar üzerindeki bu hakları Kur'an tarafından kaldırılmıştır. İslam dini hoşgörü dini olup, çocuklara ve onların haklarına diğer tüm dinlerden daha hoşgörülü bakıyordu. Örneğin yetimlere kardeş gibi davranmayı, mallarına el sürmemeyi öğütüyordu (Çelik, 2005).

İslâm dini, öksüz ve yetim çocukların çaresiz ve kimsesiz kalmalarına müsaade etmemiştir. İslam dininde çocukların haklarına saygı duyulduğu gibi, herhangi bir ortamda anlatmak istedikleri sorunlarının dinlenilmesini de buyurmaktaydı (Düzbakar, 2004).

Hıristiyanlığın doğuşuyla birlikte Batıda insani duygular gelişti ve düşkünlere yardım etme fikri yayıldı. Bu sayede çocukların içinde buldukları toplumun, onlara karşı olan olumsuz tutum ve eziyetleri yavaş yavaş ortadan kalkmaya başladı. Çocuklar da bir insan olarak, toplumun üyesi olarak kabul görmeye başladı. Bu bağlamda Rousseau çocuğu yaban çiçeği olarak belirtiyordu. Locke çocuğu toplumların geleceği, aydınlığı olarak görüyordu. Dewey de felsefi çerçevede, çocuğun ruhsal gereksinmelerinin, gelecek açısından değil, "Şimdi ne olduğu" açısından ele alınması gerektiğini vurguluyordu. 19. yüzyıldan 20. yüzyıla giderek yayılan bu görüşler, Batı'da

çocuklar ve çocuk haklarıyla ilgili yasaların ve eğitim anlayışlarının biçimlendirilmesinde oldukça etkili olmuştur (Tan, 2006).

1600'lerin başlarında çocukların giyimleri ve dış görünüşleri yetişkinlerinkinden farklılaşmaya başlamıştır. Çocuklar artık genç yetişkinler olarak düşünülmemiştir. Çocukların kendi dünyalarına özel şakalar, oyuncaklar, hikayeler, giysiler, oyunlar üretilmiş ve geliştirilmiştir. 1700'lere gelindiğinde toplumun üst ve orta sınıfındaki aileler çocukluk kavramını ayrı ve biçimlendirici bir dönem olarak kabul etmişlerdir. Ama yoksul aileler arasında eski fikirler ve davranışlar varlığını sürdürmüş ve çocuklar yetişkinlerin dünyasında yaşamaya devam etmek zorunda kalmışlardır (Gander–Gandiner, 2007).

18. yüzyılın sonlarında İsviçreli eğitimci Pestalozzi, fakir çocukların sefaleti ve eğitimsizlikleri sorununa değinmiş; çocukların aile içinde ana-babaları tarafından, ana-babası olmayan çocukların da koruyucu aileler tarafından eğitilmelerinin önemi üzerinde durmuştur (Akyüz, 2000, s.14).

Rousseau, emir ve itaatin çocuğun lügatinde olmadığını, çocuğun herhangi bir meslek grubuna dâhil olmadan önce ilk olarak insan olmaları gerektiğini belirterek eğitimde çocuğun doğasının merkeze alınması gerektiğini söyler. Eğitimin görevlerini de, çocuklara baskı ve şiddet uygulamamak, öncelikle insani duygularla yetiştirmek, sonra meslek edindirmek; çocukları ilgi, yetenek ve kapasitelerine göre yetiştirip onları aydınlatmak olarak sıralamaktadır (Tunç, 2008).

İbni Sina, çocuğun 6 yaşından 14 yaşına değin eğitim görmesi gerektiğini, eğitim ortamında etkileşimli olarak çocukların kendi aralarında birbirlerinin iyi ve kötü yönlerini görerek yetiştirmeleri gerektiğini söylemiştir. Ona göre okul başkalarının hakkına saygı göstermeyi, sevgi, saygı ve hoşgörüyü öğreten son derece önemli bir kurumdur.

19.yüzyılda da kültürel ve düşünsel alanlarda da gelişmeler ve yenilikler sürmüş ve çocukların artık genç yetişkinler olarak değil, yetişkinlerden farklı bir sınıf, yani çocuk olarak kabul edilme fikri büyük anlamda kabul edilmiştir. Bu olumlu gelişmede ekonominin tarımdan sanayiye yönelmesi, orta sınıfın gelişmesi, çekirdek aile yapısının gelişmesi ve sayısının artması, çocuk ölümlerinin azalması, boş zamanların artması, aile

içi ilişkilerde duygusal bağın önem kazanması gibi etkenlerin de rolü mevcuttur. 20. yüzyılda çocuk, toplumun geleceğini belirleyen en önemli insan kaynağı olarak değerlendirilmiştir. Bu yüzyıl aynı zamanda çocuklar ve çocuk hakları alanlarında yapılan çalışmaların oldukça çoğalması ve önem verilmesi dolayısıyla “çocuk yüzyılı” olarak da adlandırılmıştır (Akyüz, 2000).

Bu yazılanlara da bakıldığında görülüyor ki, çocukların önemsenmediği, genç yetişkin olarak görüldüğü, onlara değer verilmediği, bir mal olarak görüldüğü bir çağdan hukuksal, toplumsal ve eğitsel kurumlar çerçevesinde korunan bir çocukluk kavramına geçiş, yaklaşık dört yüzyıl sürmüştür. Çocukluk tarihi alanındaki çalışmalar, çocukların insan olmalarından kaynaklanan özelliklerinin ve haklarının toplumsal, ekonomik ve kültürel yapısına bağlı olarak değişebildiğini göstermiştir. Tüm zamanlara yada bütün toplumlara ait bir çocukluktan söz edilememektedir.

Çocuk Ölümleri

Çocuk ölümlülük sayısı, bir ülkenin gelişmişliğini ve kalkınma düzeyini gösteren en önemli göstergelerden birisidir. Çocuk ölümlerinin sıklığı bize o ülkenin, ekonomik ve çevresel koşulları hakkında fikir vermektedir. Bu aynı zamanda çocuk hakları ile de yakından ilgilidir. Çocukların çevresel, toplumsal ve ailevi sorunlar yüzünden ölmesi demek çocuk haklarına saygı göstermemek demektir.

Çocuk Hakları Sözleşmesi, ülkelere, bir ülkenin maddi kaynaklarının elverdiği düzeyde çocuk ölümlerini azaltma, hastalıklarla mücadele etme, çocuk haklarını gerçekleştirme yükümlülüğü getirmiştir.

Ortaçağda çocuğa ve çocuk haklarına dair oluşan bilinçsizliğin ve umursamazlığın bir sonucu olarak çocuklar sık sık ölmekteydi ve dolayısıyla da çocuklara ölme riski yüksek olduğu için fazla bağlanmaktan kaçınılmaktaydı.

Çocukluk kavramı Rönesans’la birlikte oluşan kültürel akımlarla pekişmiş ve önemsenmeye başlanmıştır. Bu sayede, orta sınıfın gelişmesi, çekirdek yaşam biçiminin artması, çocuk ölümlerinin azalması, ana-baba-çocuk ilişkisinde duygusal bağın önem kazanması gibi etkenlerin de rolü olmuştur. 20. yüzyılda ise çocuk, toplumun geleceğini belirleyen en önemli unsur olarak değerlendirilmiştir. Bu yüzyıl aynı zamanda, filozofların, eğitimcilerin, psikologların ve hukukçuların çocukları incelemeleri, onların

gelişimleri ve hakları konusunda fikirler ileri sürmeleri dolayısıyla “çocuk yüzyılı” olarak da adlandırılmıştır (Gander ve Gardiner, 2001).

Çocuk İşçiler

“Çocuk işçi” kavramı farklı sosyal ortamlarda farklı anlamlar yüklenmiştir. Genel düşünce, hayatını devam ettirebilmek veya aile bütçesine katkı sağlamak amacıyla çoğu zaman elde olmayan sebeplerden dolayı istemeyerek çalışma hayatında yer alan 18 yaşın altındaki bireylerin “çocuk işçi” olarak ifade edilmesi yönündedir. Çünkü 18 yaşın altındaki tüm bireyler çocuk olarak değerlendirilmektedir (Kolk ve Tulder, 2002).

Çocuk işçilerin durumu incelendiğinde, genellikle kendi iradesi dışında, rızası olmadan çalıştırıldığı görülmektedir. Bu sebeple çocukların korunmasını ve çocuk haklarına uyulmasını sağlamak amacı ile birçok düzenlemelere gidilmiştir. Çocukların eğitimden uzaklaşıp çalışma ortamına sürüklenmesi çocuğun sağlığı ve fiziksel, zihinsel, ruhsal, ahlaki ve sosyal gelişimi açısından tehlikeli olabilmektedir (Otis, Pasztor ve Mcfadden 2001).

Çocukların eğitim sürecinden koparılıp çalıştırılmaları, onların gelişimlerinin zedelenmesine neden olmasından dolayı çocukların çalışması uygun kabul değildir. Çocuk işçiliği ilk önce çocuk haklarına uygun olmadığından ahlaki olarak kabul edilemez. Ayrıca çalışan çocukların fiziksel ve psikolojik anlamda gelişimine olumsuz yönde etki edeceğinden dolayı çocuk işçiliği kabul edilemez ve çocuk haklarına aykırıdır (Hindman ve Smith, 1999).

Çocuk Hakları

Medyada Çocuk Hakları

BMÇHK (Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi) çocuklara sahip oldukları hakların çiğnenmemesi, kendilerini ifade etmeleri ve seslerini duyurabilmeleri için medya ile etkileşimlerini önermiştir. Medya ile olan etkileşimin nasıl olması gerektiği ve medyada çıkan mesajların doğru algılanması için de okullarda eğitim verilmesi gerektiğini bildirmiştir.

Son çeyrek yüzyılda bebeklik, erken çocukluk, son çocukluk ve ergenlik üzerine yapılan araştırmalarının ortak sonuçlarından biri de çocukların ve medyanın karşılıklı etkileşim içerisinde olduğu yönündedir. Medyanın etkilerini sadece olumlu ya da sadece olumsuz olarak nitelendiremeyiz. Medya ile iletişimin doğru öğretilmesi ve medyanın çocuğa ve çocuk haklarına olumlu yaklaşımı neticesinde çocukların gelişimi ve çocuk haklarının öğretimi konusunda oldukça olumlu sonuçlar çıkacaktır (Lemish-Kolucki, 2013: 29).

Çocuklar ve çocukların hakları için gerekirse hükümetlerin medyaya müdahale etmesi gerekir. Medyanın çocuk haklarının öğretilmesi ve çocuk haklarını koruyup geliştirmede oldukça önemli görevleri vardır. Bu görevler arasında çocuklar için ifade ve medyaya erişim özgürlüğü ve medyanın eğitici bir araç olarak kullanılması da yer almaktadır. Medya, çocukların gelişimini ve eğitimini olumlu etkileyecek belgeler ve bilgiler dağıtmaya teşvik edilmelidir. Ayrıca medya, çocuklar için erişilebilir olmalı, çocukların görüşlerine değer verip, çocuğun katılımcı hakkını uygulamasına izin verip, bu haklara saygı gösterilmelidir (Hodghin, Newell, 1998).

Medya, çocuk ve çocuk hakları üzerine yapılan araştırmalar son zamanlarda önemli ölçüde artmıştır. Bu çalışmalar neticesinde çocuklara, olumlu davranış, tutum ve dünya görüşü kazandırılmaya çalışılmaktadır. (örn. Bkz, Calvert ve Wilson, 2008; Drotner ve Livingstone, 2008; Kirsh, 2009; Lemish, 2007; Mazarrella, 2007; Pecora, Murray, ve Wartella, 2007; Ekici 2014; Strasburger ve diğerleri, 2009). Medya araçları çağımızın belli başlı iletişim ve etkileşim aracıdır. Çocuklar medyada gördüklerine ve duyduklarına inanıp, güvenip bunları davranış eğilimine ve deneyime dönüştürürler (Lemish, 2007).

1982 Anayasası

Çocuk hakları, çocukların muhtaç varlıklar olarak özel durumlarını dikkate alan, toplumda onların da var olduğunu kabul eden bir kavramdır. Bütün haklar temelinde birtakım yükümlülük ve sorumlulukları barındırır. Bunlar, güçlülerin güçsüzlere, yetişkinlerin çocuklara karşı yükümlülükleridir. Bu sebeple 1982 Anayasası çocukları özel olarak korunması gereken ve toplum içerisinde haklarına saygı duyulması gereken toplum bireyleri olarak içerisinde çocuklara da yer vermiştir.

1982 Anayasası'nda çocuklarla ilgili doğrudan ya da dolaylı olarak birçok madde yer almaktadır. Bunlardan 5. maddede, devletin amaç ve görevleri arasında insanın varlığının geliştirilmesi gerektiğini hükmü; 41. maddede, ailenin ve çocukların korunması ve özen gösterilmesi gerektiği hükmü yer almaktadır. Eğitim ve öğrenim hakkı başlıklı 42. madde, devletin, başarılı fakat maddi imkânları kısıtlı öğrencilere destek maddi destek vermesi, burslar sağlaması yönünde hüküm verilmiştir. Yine Anayasanın 50. maddesinde, çocukların kendi gücü ve kapasitelerinin üstünde çalıştırılmaması gerektiğini ve özel çalışma şartlarına sahip olması gerektiği hükmüyle çalışma hayatı içerisinde çocukların özel olarak korunacağı açıkça ifade edilmiştir (Kara, 2008).

Çocuk Hakları ile İlgili Teşkilat, Kurum ve Kuruluşlar

Avrupa Çocuklar İçin Ombudsmanlık Ağı (ENOC)

Ülkeler, son on yıl içinde giderek yaygınlaşan biçimde çocuklara yönelik ulusal insan hakları kurumları oluşturmuştur. Bu tür kurumlar çocukların haklarını, sorunlarını ve ihtiyaçlarını dile getirmek amaçlı kurulmuş olup giderek yaygınlaşıyor. Bu yaklaşım Avrupa'da da yaygın olup buna yönelik somut adımlar atılmıştır. Sonuçta 1997 yılında Avrupa Çocuk Ombudsmanları Ağı oluşturulmuştur. Bu kurumların görevleri arasında, çocuklara yönelik hak ihlallerini, çocukların sorunlarını incelemek, araştırmak ve çocukların haklarını korumak vardır. Gene bu kuruluşların çoğu, çocuklara yönelik fiziksel cezalara ve diğer şiddet hareketlerine karşı tanıtım-savunu ve yasal reform çabalarında yer almıştır. Genel olarak yasal düzenlemelerle oluşturulan bu kurumlar, bulgularını parlamentoya iletmektedir (Unicef, 2007).

Bu kurumlardan birisi olan Avrupa Çocuklar İçin Ombudsmanlık Ağı, zaman zaman toplantılar düzenleyip, ülkelerin yaşamakta olduğu ya da geçirdiği ekonomik krizlerin, sosyal problemlerin ülkelerin çocuk hakları ile ilgili yükümlülüklerini nasıl etkilediği, bu konularda Çocuk Ombudsmanlarının ne yapabileceğini ve hangi teorileri uygulayabileceğini tartışır.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, çocukların korunmaya ve bakıma muhtaç hale gelmesini engelleyici politikalar geliştiren, bakıma muhtaç çocukların aile ortamına ve sıcaklığına yakın bir ortamda yetişmesini sağlayan, suça karışmış çocukları topluma kazandırmayı hedefleyen, çocuk istismarını ve çocuklara yönelik şiddeti ortadan kaldırmaya çalışan ve çocuk haklarının tavizsiz olarak tüm ülkede uygulanmasını sağlamaya çalışan bir kurumdur.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, ülkemizdeki çocukların sesini duyurabilmek, hayallerini gerçekleştirebilmek, haklarını savunabilmek ve her şeyden önemlisi onların yüzünü güldürebilmek için kurulmuştur.

Kurumun hedefleri arasında çocuk hakları ve insan haklarına bağlı kalarak, bilimsel veriler ışığında tarafsız, adil, objektif ve işbirliğine açık olarak çocukların yararına hizmetler vermek, çocukları teknolojik imkânlardan yararlandırmak vardır (www.aile.gov.tr).

UNICEF Türkiye

UNİCEF uluslararası bir kurum olup, Türkiye ofisi olarak hükümetle görüşülüp, anlaşılan ve imzalanan bir ülke programı temelinde faaliyet göstermektedir.

UNICEF Türkiye çok sayıda bakanlık ve devlet kurumu ile işbirliği içerisinde çalışmakta olup; bunlar arasında Sağlık Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Devlet Planlama Teşkilatı ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü yer almaktadır. UNICEF Türkiye aynı zamanda Türkiye Büyük Millet Meclisi ile de ortak çalışmalar yürütmektedir. Gerektiğinde Avrupa Birliği ve Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşlarla da bağlantılı olarak çalışmalar yürütülmektedir.

UNICEF Türkiye programının temelinde tartışmasız, çocuklar vardır. Çocuk ana faktörüne bağlı olarak medya, sivil toplum örgütleri, üniversiteler de program dâhilinde yer almaktadır.

UNICEF Türkiye çocuklarla ilgili politikaların oluşturulmasına ve bu politikaların uygulamaya konmasına yönelik mekanizmaların tasarlanmasına ve hayata geçirilmesine yoğunlaşmaktadır. Bu amaç çerçevesinde, UNICEF çocuk dostu modeller geliştirilmesinde işbirliği içerisinde olduğu kurum ve kuruluşlara yardım sunmaktadır.

Ülke programının temelinde çocuk haklarının uygulanmasını sağlamak, çocuklara yönelik farkındalığı artırmak, çocukları ve çocuk haklarını korumak, destek toplamak ve bunlar için kaynak sağlamak vardır (www.unicef.org.tr).

Çocuk Vakfı

Çocuk Vakfı çocuğun sosyal, kültürel ve eğitim açıdan gelişimine katkıda bulunan, Çocukluk evreleri dikkate alarak program geliştiren, medya işbirliği ile psikolojik, sağlık, eğitim ve daha birçok alanda çocuklarının sorunlarına yardımcı olacak araştırmaların yapan, çocukların aile, okul ve çevre ilişkilerindeki aksaklıkları düzenleyen başka kurum ve kuruluşlarla işbirliğini sağlayan bir kuruluştur.

Çocuk vakfı aynı zamanda onları bilinçlendirmek suretiyle de çocukları hayata hazırlar. İçinde yaşadığı toplumun değerlerine saygı duyan, insanı ve insanlığı seven, ahlaklı, sağlam karakterli, insanlığa hizmet etmeye kararlı, erdemli kuşakların yettirilmesi Çocuk Vakfı'nın var oluş sebebidir (www.cocukvakfi.org.tr).

Çocuk Hukuku

Hukuk, toplum düzenini sağlayan ve yasal olarak koyulan kuralların bütünüdür. Çocuk hukuku ise, çocuklara özgü hakları düzenleyen hukuk dalıdır.

Çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlıklı gelişimi, sevgi dolu, sıcak bir ortamda yetişmesine bağlıdır. Bu ortam ise ailelerdir. Çocuğun yetiştirilmesi, korunması ve sağlıklı gelişimi bu sebeple öncelikli olarak anne babanın ahlaki görevi sayılır.

Çocuk hukuku aile içerisinde ve toplumda çocuğun haklarını ve çevresiyle olan ilişkilerini düzenleyen kurallardan oluşur.

Çocuk ana babasından görevlerini yerine getirmelerini sağlamak devlete düşüyor. Çocuğa, hukuk kuralları çerçevesinde ana babasına ve çevresine karşı haklar tanımış

olan devlet, bu hakların korunmasını ve gerçekleşmesini sağlamakla ve gerekli durumlarda müdahale etmekle, de yükümlüdür (Gözübüyük, 2008).

Çocuk hakları ulusal ve uluslararası hukuk kuralları tarafından düzenlendiği için, çocuk hukukunun kaynakları hem ulusal, hem de uluslararası hukukta bulunmaktadır.

Çocuk hukukuna dair kurallar bir bütün olarak tek bir çerçevede toplanıp düzenlenmemiştir. Fakat Çocuk Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi ilgili ulusal ve uluslararası tüm çocuk haklarını tek bir çerçevede düzenlemeye çalışmıştır.

Çocuk hukuku belirli ilkelere dayanmaktadır. Söz konusu ilkeler çocukların haklarının ve gereksinimlerinin ulusal ve uluslararası düzeylerde, aile içinde veya toplumda üst düzey bir öncelik taşıması gereğini ifade etmektedir (UNICEF, 1991).

Bu ilkelerin en önemlisi olan çocuk yararının önceliği ilkesi, çocuk hukuku ile ilgili ve görevlilere rehber olan ve çözüm tercihinin çocuğun yararına olmasını emreden, zayıfı güçlüye karşı koruyan en üst ilkedir. Bu ilkelerden bir başkası olan kamusal ilkesine göre çocuk hukukunda yer alan hukuk kurallarının birçoğu emredici kurallardır. Başka bir deyişle çocuk hukukuna dayalı kanunların şekli ve içeriği kişilere göre değişmez, değiştirilemez.

Çocuk hukukuna göre sosyal devlet ilkesi gereği, güçsüz ve muhtaç varlık olan çocukların aile ve toplum içinde öncelikli olarak korunması ve haklarının gözetilmesi gerekir (Akyüz, 2013).

Çocuklara ve Çocuk Haklarının Korunmasına Yönelik Uluslararası Sözleşmeler ve Belgeler

Washington Kararları

Çocukların ve onların sahip oldukları hakların korunması üzerine alınan uluslararası kararların ilki 1919 yılında Washington'da toplanan konferansta alınan kararlardır. Bu kararları şu şekildedir (İnan, 1968):

1. 14 yaşından küçük olan çocuklar işe alınmamalıdır.
2. 15 yaşından küçük olan çocukların geceleri iş yerlerinde çalışmaları yasaklanmalıdır.

3. 18 yaşına yakın olan çocukların çalışmaları günde 8 ve haftada 48 saatten fazla olmamalıdır.

Çocuk Hakları Cenevre Bildirisi

“Çocuk Hakları Cenevre Bildirgesi” olarak yayınlanan bu bildirge 26 Eylül 1924 yılında Milletler Cemiyeti Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.

Çocukların yaşamları, gelişimleri ve korunmalarının uluslararası boyutta ilk kez temel ilke olarak kabul gördüğü bir bildiri olan Çocuk Hakları Cenevre Bildirisi Türkiye Cumhuriyeti tarafından benimsenmiş ve 1928 yılında Mustafa Kemal Atatürk tarafından imzalanmıştır.

Milletler Cemiyeti Genel Kurulu 27 Eylül 1934 tarihinde Çocuk Hakları Bildirisi'ni yeniden onaylamıştır. Balkan ülkeleri çocuk ve çocuk hakları ile alakalı sorunları ve bu sorunları giderme çarelerinin aranmasını ileri sürmüş ve bir kongre yaparak bunun mümkün olabileceğini belirtmişlerdir. Freud'un da girişimleri ile 5-9 Nisan 1936 tarihinde Atina'da Birinci Balkan Kongresi toplanmıştır (Tiryakioğlu, 1991).

Bu bildirgede yer alan maddeler şöyledir (Altunya, 1998, s.55):

1- Çocuk, bedenen ve ruhen doğal bir biçimde gelişebileceği elverişli koşullar içinde bulundurulmalıdır.

2- Aç çocuk beslenmeli, hasta çocuk iyileştirilmeli, zihinsel engelli çocuk olanaklar ölçüsünde geliştirilmeli, sapkın çocuk yola getirilmeli, öksüz ve kimsesiz çocuk koruma altına alınmalı ve yardım görmelidir.

3- Çocuklar felaket zamanında en önce yardım görmelidir.

4- Çocuklar kendi hayatını kazanacak duruma getirilmeli ve her türlü sömürüye karşı korunmalıdır.

5- Çocuk, en değerli şeyleri, öteki kardeşleriyle paylaşabilecek bilinçte yetiştirilmelidir.

Çocuk Hakları Cenevre Bildirgesi, 1939 yılında başlayan 2.Dünya Savaşı'nın meydana getirdiği kargaşa ortamında hiçbir değeri olmayan yazılı bir kâğıt parçası olarak tarihin sayfalarına gömülmüştür (Ballar, 1997).

Çocuk Hakları 2. Cenevre Bildirisi

Cenevre Bildirisi 2.Dünya Savaşı dolayısıyla hayat bulamamış, bir kâğıt parçası olarak kalmıştır. 1946 yılında Birleşmiş Milletlerin kuruluşundan bir yıl sonra Birleşmiş Milletler Konseyi tüm dünya ülkelerini etrafına toplamak amacıyla Cenevre Bildirisi'ne hayat vermek istemiştir. Çocukların en kıymetli varlıklarımız olduğu düşüncesiyle 1948 yılında 2. Çocuk Hakları Bildirisi yayınlanmıştır.

Bu bildiride yer alan ilkeler şu şekilde sıralanabilir (İnan,1968):

1. Çocuk, toplumun bir parçası ve her şeyden önemlisi bir insan olarak tüm insan haklarına sahip olmalıdır.
2. Çocuğun, korunmaya ve sağlık hizmetlerine hakkı vardır.
3. Çocukların fiziksel, zihinsel ve toplumsal yönlerden özgür birer birey olarak gelişimleri sağlanmalıdır.
4. Engelli olan çocuklara da eğitim sağlanmalıdır.
5. Tüm çocuklar, eğitim ve gelişim yönünden eşit haklara, olanaklara sahip olmalıdır.
6. Çocuk, her türlü ihmal, zulüm ve özellikle erken yaşta işe alınması ile ilgili sömürüye karşı korunmalıdır.
7. Her çocuğun sevgi ve şefkate gereksinimi vardır. Dernek ve yönetsel kuruluşlar, kimsesiz ve muhtaç çocuklara özel ilgi göstermekle yükümlüdür.

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi

II. Dünya Savaşı'ndan en çok etkilenen çocukları daha ağır felaketlere maruz kalmamaları için 20 Kasım 1959 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi kabul edilmiştir (Müftü, 2001).

Bedensel, zihinsel ve ruhsal bakımdan yetişkinlere göre zayıf ve güçsüz olan çocuk, yasal korunma ve bakıma gereksinim duyar.

Çocukların, başkaları tarafından mağdur edilmeden, hor görülmeden, mutlu bir çocukluk evresi geçirmeleri için kendilerine tanınan hak ve özgürlüklerden faydalanmaları amacıyla bu bildirme ilan edilmiş olup, anne-baba ve hükümetler de dâhil tüm kişi, kurum ve kuruluşlar aşağıdaki ilkeler ve hakları gözetmeye çağırılmıştır.

İlke 1

Çocuk, bu Bildirmede öne sürülen haklardan yararlanır. Her çocuk, kendisinin ya da ailesinin ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal ya da başka bir görüş, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğuş ve başka bir statü bakımından herhangi bir ayırım yapılmaksızın bu haklara sahiptir.

İlke 2

Çocuk, özel olarak korunur, yasalar ve başka yollarla sağlıklı ve normal biçimde, özgürlük ve saygınlık koşullarında bedensel, zihinsel, ahlaki, manevi ve toplumsal olarak gelişmesine olanak sağlayacak fırsat ve kolaylıklardan yararlanır. Bu amaçla çıkarılacak yasalarda, çocuğun çıkarları önde gelir.

İlke 3

Çocuğun doğuştan başlayarak bir isme ve vatandaşlığa hakkı vardır.

İlke 4

Çocuk toplumsal güvenlik olanaklarından yararlanır. Sağlık içinde gelişme ve yetiştirme hakkı vardır. Bu amaçla kendisine ve annesine özel bakım ve korunma olanakları sağlanır. Bu olanaklar doğum öncesi ve doğum sonrası bakımı da içerir. Çocuğun, yeterli beslenme, barınma, eğlenme ve sağlık hizmetlerine hakkı vardır.

İlke 5

Bedensel, zihinsel ve toplumsal bakımdan özürlü çocuğa özel durumunun gerektirdiği gibi davranılır ve özel eğitim ve bakım sağlanır.

İlke 6

Çocuğun kişiliğinin tam ve uyumlu gelişmesi için sevgi ve anlayışa gereksinimi vardır. Ana-babanın bakım ve sorumluluğu altında ve her durumda yakınlık, maddi ve manevi güvenlik ortamında elden geldiğince yetiştirilir. Ailesiz ve yeterli destekten yoksun çocuklara özel bakım sağlamak, toplum ve kamu makamlarının ödevidir. Çok çocuklu aile çocuklarının korunması amacıyla devletçe ve başka kaynaklardan yardım sağlanır.

İlke 7

Çocuğun, en azından ilköğretim aşamasında ücretsiz ve zorunlu bir eğitim almaya hakkı vardır. Çocuğa, genel kültürünü geliştirmeye yarayacak ve eşitlik temeli üzerinde yeteneklerini, yargı gücünü, manevi ve toplumsal sorumluluk duygusunu geliştirmesine ve yararlı bir toplum üyesi olmasına olanak sağlayacak bir eğitim verilir.

Çocuğun eğitiminden ve rehberliğinden sorumlu olanlar için yol gösterici ilke, çocuğun çıkarlarıdır. Bu sorumluluk her şeyden önce ana babasınındır.

Çocuk, eğitimle aynı amaçlara yönelik oyun ve eğlenme konusunda tüm olanaklarla donatılır; toplum ve kamu makamları çocuğun bu haktan yararlanma olanaklarını artırmaya çaba gösterir.

İlke 8

Çocuk her durumda korunma ve yardımdan ilk yararlanacaklar arasındadır.

İlke 9

Çocuk, her türlü ihmal, zulüm ve sömürüye karşı korunur. Çocuk, her ne biçimde olursa olsun alım-satım konusu olamaz.

Çocuğun, uygun bir yaş sınırına ulaşmadan önce çalışmasına izin verilmez; hiçbir durumda sağlık ve eğitimine zarar verecek ve bedensel, zihinsel ya da ruhsal gelişmesine engel olacak bir işte çalışmasına yol açılıp izin verilemez.

İlke 10

Çocuk ırk, din ve başka herhangi bir ayrımcılığı besleyen uygulamalardan korunur. Anlayış, hoşgörü ve halklar arasında dostluk, barış ve evrensel kardeşlik ruhuyla, güç ve yetkilerini insanlığın hizmetine sunması gerektiği bilinciyle yetiştirilir.

Türk Çocuk Hakları Bildirisi

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirisi sonrasında, buna benzer olarak Türk Çocuk Hakları Bildirisi hazırlandı. Bu bildiri 28 Haziran 1963 günü UNESCO (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü) Türkiye Milli Komisyonu 7. Genel Kurulu tarafından kabul edildi.

Bu bildiriye ilkeler şu şekilde sıralanmıştır (mebk12.meb.gov.tr):

- 1- İyi bakım, iyi yetiştirilme ve çocuğa uygun bir eğitim, her yerde ilgi, sevgi ve yardım görme her Türk çocuğunun hakkıdır. Resmi, özel her kurum, her yurttaş bu çocuk hakkını tanımak, eldeki olanaklarla onu gerçekleştirmek yükümlülüğündedir. Sıkıntı içinde bulunan çocuğun kurtarılmasına öncelik verilir.
- 2- 16 yaşından önce hiç bir çocuk resmi öğrenimden alıkonularak özel işlerde çalıştırılmaz. Hiç bir şekilde sömürülemez.
- 3- Her ana baba çocuğuna bakmak, onu bilgili, becerili ve en iyi şekilde yetiştirmekle yükümlüdür. Orta dereceli öğrenime devam etmeyen, edemeyenlerin gerekli bilgi ve becerileri kazanmaları için devlet kurslar açar. Ana babanın yeterli olmadığı durumlarda bu görev çocuğun birinci derece yakın akrabalarına ve devlete düşer.
- 4- İlköğrenimden sonra orta dereceli okullara devam etmeyenler, edemeyenler için teknik, tarımsal bilgi ve beceri kazandıran kurslar açılması ve bu kurslardan çocukların yararlanması için Milli Eğitim Bakanlığı, Belediye Başkanlığı ve muhtarlar işbirliği yapmakla yükümlüdür.
- 5- Sakat ve uyumsuz çocukların iyileştirilmeleri, yaşama zorluğu çeken çocukların kurtarılmaları, durumlarına uygun bir meslek için kendi yaşamlarını kazanacak derecede başarılı ve güçlü yetiştirilmeleri ana baba ile birlikte devletin ve bu amaçla kurulmuş örgütlerin ödevidir.

6- Çocuğun korunması ile ilgili yasalar öncelikle hazırlanıp çıkarılmalı, geciktirilmeden uygulanmalıdır.

Çocuk Hakları Sözleşmesi

Uluslararası hukukta çocuk haklarının dayanağı ve temeli olan yasal metin Çocuk Hakları Sözleşmesi'dir. Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni kabul eden devletler çocuk haklarına dair uygulamalarında en az sözleşme standartlarını baz almak zorundadırlar. Standartları daha yüksek olan devlet ise çocuk haklarının korunması standartlarını daha üst seviye olan kendi standartlarında uygulayabilirler. Devletler yaptıkları uygulamalardan sorumludur.

Sözleşme 193 devlet tarafından onaylanmış olup, Türkiye bu sözleşmeyi 09.12.1994 tarihinde onaylamıştır.

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin Genel Özellikleri

Sözleşme, çocuk haklarını savunan, düzenleyen ve açıklık getiren bir sözleşme olup, çocukların hakları arasında herhangi bir önem sıralaması yapmamıştır ve tüm haklara eşit derecede önem göstermiştir. Sözleşmedeki maddeler birbirini tamamlamaktadır. Bu sebeple de sözleşme ve çocuk hakları bir bütün olarak görülmektedir. Sözleşmeyi imzalayan devletlerin farklı kültür, inanç, ekonomik düzey gibi değişken özellikleri söz konusu olabileceğinden, sözleşmenin tüm devletleri kapsamaları için, sözleşmede çok genel ifadeler yer verilmiştir (Tanrıbilir, 2011).

Sözleşmedeki çoğu hükümler doğrudan uygulanabilecek şekilde olmayıp, doğrudan uygulanabilir olması için hâkim veya yönetim karşısında uygulanacak olan hükmün açık olarak yazılmış olması gereklidir (Akıllıoğlu, 1995).

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin Temel Yaklaşımları

- Sözleşmede 18 yaşın altındaki bireyler çocuk olarak tanımlanmaktadır.
- Sözleşme çocukların da gelişim düzeylerine göre sorumlulukları olduğunu belirtmiştir.
- Sözleşme Ailenin çocuk üzerindeki etki ve rolüne önem vermektedir.

- Sözleşme, çocukların fikirlerini ifade edebilme ve savunabilme haklarının bulunduğunu belirtmiştir. Fakat çocukların yanı sıra ana babalarının da çocuklarının üzerinde sorumluluklarının ve haklarının bulunduğunu kabul etmektedir.
- Sözleşme, çocukların gelişen kişiliklerine ve becerilerine saygı duyulması gerektiğini vurgulamaktadır (Akyüz, 2013).

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin Yapısı ve Temel Amacı

Sözleşme, önsöz ve üç kısımdan oluşmaktadır. Önsözde, savunmasız olmaları sebebiyle çocukların özel durumlarının olduğu, kendilerinin ve haklarının yasal bir güvence altında korunması gerektiği vurgulanmıştır. Çocukların ve haklarının korunması ve uygulanması hususunda ailelerin ve devletin sorumlu olduğu belirtilmiştir (Akıllıoğlu, 1995).

Birinci kısım çocukların haklarını düzenleyen 41 maddeden oluşmaktadır. İkinci kısmın ilk hükmü olan 42. madde taraf devletlere Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin ilke ve hükümlerinin en etkili yolla ailelere ve topluma öğretilmesi gerektiğini vurgular. Sözleşme'nin üçüncü kısmında, sözleşmeye yönelik yürürlük ve yürütmeye ilişkin hükümler yer almaktadır.

Sözleşme'nin amacı, çocukların yaşama, gelişme, korunma ve katılım haklarının uygulanması sağlamak ve onları istismar, şiddet ve her türlü kötü muameleye karşı korumaktır. (Akyüz, 2013).

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin Hukuki Niteliği

Sözleşme, uluslararası hukukta çocuklara ve sahip oldukları haklara yönelik tutum ve davranışlara ilişkin evrensel standartları düzenleyen ve bağlayıcı güce sahip hukuksal bir metindir. İç hukuk sistemimize göre sözleşme, 1982 Anayasası'na göre kanun hükmündedir (Tiryakioğlu, 1991).

Ülkemizde çocuk haklarının uygulanabilirliği açısından üç önemli ana sorun vardır:

- Bunlardan birincisi, eğitim programlarımızda, sözleşme ile benimsenen temel ilkeler ve hukuki nitelikler yeterince yer bulmamaktadır. Bu konuda Milli Eğitim Bakanlığı ve Üniversitelere önemli görevler düşmektedir.
- İkincisi, Adalet Bakanlığımız ve Türkiye Büyük Millet Meclisi işbirliği ile sözleşmedeki çelişkili maddelerin düzeltilmesi ve iç hukukumuzda Sözleşme ile bağdaşmayan hükümlerin kaldırılması gerekmektedir.
- Üçüncüsü de yapısal ve örgütsel önlemler alınarak ve etkin bir çocuk koruma sisteminin alt yapısıyla birlikte oluşturulmasıdır. Aksi takdirde bu sözleşme uygulamaya geçmez ve kâğıt üzerinde kalır (Erbay, 2011).

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin Çocuklara Tanıdığı Haklar

Sözleşme, çocuk haklarını bir bütün olarak gören ve düzenleyen hukuki niteliği olan bir metindir. Sözleşmede çocuklara insan haklarına benzer fakat daha kapsamlı haklar tanınmış olup çocukların korunmaya muhtaç olmaları özel sebebi dolayısıyla daha hassas davranılıp standartlar yükseltilmiştir. Sözleşme, özel durumdaki çocukların haklarını da detaylı olarak ele almıştır.

Çocuğun Kişisel Hakları ve Özgürlükleri (Medenî Haklar)

Kişisel haklar, kişiye özel dokunulmaz alan olan kişisel özgürlükleri güvence altına almayı hedefler. Yaşamak, özgür olmak ve sahip olunan hakları kullanmak konusundaki hakları kişisel haklardır.

Çocuğun Görüş Bildirme Hakkı

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 13. maddesi gereğince, çocuklar düşüncelerini bir başkasının hakkını ihlal etmedikleri sürece serbestçe açıklama hakkına sahiptirler. Çocukların görüş bildirme hakkı, ulusal ya da uluslararası yazılı, sözlü, sanatsal biçimde ve hatta çocuğun kendini ifade edebileceği herhangi bir araçla her türlü görüş bildirme ve kendini ifade etme özgürlüğünü içerir (Akyüz, 2013).

Sözleşmenin temel ilkelerinden olan 13. maddeye göre, sözleşmeyi kabul eden taraf devletler çocuğun, kendini ifade etmek istediği, onu ilgilendiren herhangi bir konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkını, çocuğun gelişim ve olgunluk düzeyine göre gereken özeni göstererek tanırlar. Sözleşme, çocuğun fikirlerine gereken önemin verilmesi gerektiğini açıkça ifade etmektedir (Akyüz, 2000, s.28).

Çocukların görüşlerinin alınıp fikirlerine saygı duyulması ve alınacak kararlarda etkili olması gerek aile gerek toplum bakımından oldukça önemlidir. Çocuğun görüşlerini belirtmesi bazı insanları rahatsız etse de, kuşkusuz dikkate alınmalı. (Akyüz, 2000, s.24).

Çocuğun bu hakkı kullanması sadece; başkalarının hakkını ihlal edecek, itibarına zarar verecekse, kamu düzenini bozacaksa, ahlaki yada milli açıdan problem teşkil ediyorsa kanun tarafından öngörülerek sınırlandırılabilir.

Çocuğun Bilgi Edinme Hakkı

Bilgi Edinme Hakkı Kanunu, demokratik ve şeffaf yönetimin gereği olan eşitlik, tarafsızlık ve açıklık ilkelerine uygun olarak çocukların veya yetişkinlerin bilgi edinme hakkını kullanmalarına ilişkin esas ve usulleri düzenlemek amacıyla hazırlanmıştır (Bilgi, 2003a, s.1).

Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'na göre yasalar çerçevesinde ve devlet gizliliğine zarar gelmeden herkesin bilgi edinme hakkı vardır. Bu hak doğrultusunda devlete bağlı kurum ve kuruluşlar devlet gizliliğini ihlal etmeden her türlü bilgi ve belgeyi bilgi edinme talebinde bulunan gerçek ve tüzel kişilere sağlamakla yükümlüdürler (Anameriç, 2004).

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 17. maddesine göre, taraf devletler çocukların her türlü kaynaktan bilgi edinmelerini sağlamakla ve bu amaçla kitle iletişim araçlarını kullanmalarını sağlamakla yükümlüdür.

Medya, çocukların bilgi edinme ve kendilerini ifade etme haklarını etkili kullanabilmeleri açısından oldukça önemlidir (Akyüz, 2013). Bilgi edinme hak ve özgürlüğü konusunda Anayasa'nın kabul ettiği ölçüt "resmî makamların müdahalesinin olmamasıdır" (m.26/1).

Çocuğun Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Hakları

Sağlık hakkı ve eğitim hakkı çocuğun Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde düzenlenen ekonomik, sosyal ve kültürel haklarından.

Ekonomik, sosyal ve kültürel haklardan olan sağlık ve eğitim hakkının yaşama geçirilmesi, taraf devletlerin kısa ve uzun vadeli kalkınma planlarına, genç nüfus artış hızına ve ekonomik kalkınmalarına oldukça önemli bir katkı sağlayacaktır. Dolayısıyla ekonomik ve sosyal hakların etkin kullanımının sağlanması ve korunması devletler açısından bir lüks değil, ekonomik ilerleme, toplumsal bütünlük ve siyasî istikrar açısından da önem taşıyan bir görevdir (Birleşmiş Milletler 1996 Raporu, 1996).

Çocuğun Sağlık Hakkı

Evrensel ve aynı zamanda doğum ile kazanılmış bir hak olan sağlık hakkı, aynı zamanda, ekonomik, sosyal ve kültürel haklar kategorisi dâhilinde kabul görmektedir (Yamin, 2005).

Korunmasız ve muhtaç olan çocuklar için sağlık hakkı, bireylerin ve ailelerin maddi olanakları ile ilgili olduğundan, devletlere ödevler yüklemektedir (Hendriks, 1998).

Devletler çocuk ölümlerini en aza indirmek ve çocuk sağlığını korumak amacıyla gerekli önlemleri almalıdır. Çocuk sağlığı konusunda ilgili bakanlığın aynı zamanda aileleri ve toplumu da aydınlatması gerekmektedir. Ayrıca okullara ve umumi yerlere sağlık denetimi yapılması elzemdir. Bu sayede, çocukların sağlık hakkı korunmuş olur (Akyüz, 2000, s.379.).

Devletin, mevcut sağlık hizmet ve olanaklarını bireylere sunarken kişilerin ırkından, dininden, siyasal düşüncesinden ya da ekonomik ve sosyal durumundan dolayı ayrımcılık yapması ve sağlık hizmetlerini ayırım yaptığı kişilere veya kesimlere sunmaktan kaçınması veya kötü sunması, sağlık hakkının ihlali anlamına gelecektir. Dolayısıyla, devletler vatandaşlarını sağlık hakkından faydalandırırken, “din, dil, ırk, siyasal düşünce, ekonomik veya sosyal durum” gibi faktörlerin sağlık hakkını kullanması açısından herhangi bir ayrımcılığa sebep olmasını yasaklamalıdır. Bu noktada, tıbbi bakım hizmeti sunmakta olan görevlilerin de, devlet tarafından etkili bir

şekilde denetlenmesi ve sağlık hakkının hiçbir ayırım yapılmadan sunulmasının temin edilmesini sağlaması gerekmektedir (Şahin, 2010).

Çocuğun Eğitim Hakkı

Eğitim hakkı, diğer haklara yönelik bilincin oluşması, kullanılması ve korunmasında anahtar role sahiptir. Bu anlamda eğitim hakkı çocukların ve bireylerin diğer tüm haklarını bilmeleri, fikirlerini özgürce ifade edebilmeleri, girişimci, araştırmacı ve insanlığa karşı saygılı olabilmeleri ve ruhen daha sağlıklı birey olarak yetişebilmeleri açısından yaşamsal öneme sahiptir (Altunya, 2003, s.93).

Çocuğun bedensel, zihinsel, sosyal ve ahlâkî gelişimi için de eğitime gereksinimi vardır. Eğitim çocukları bilinçlendirir, hayata hazırlar. Eğitim almayan çocuklar kendilerini ve haklarını yeterli ölçüde koruyamaz, yeterince üretken biçimde çalışamaz ve kültürel açıdan kaliteli bir yaşam sürdüremezler. Bütün bunlara geniş bir çerçeveden baktığımızda, çocukların eğitim hakkının azami ölçüde kullandırılmaması demokrasiye, toplumsal kalkınmaya, uluslararası barışa ve güvenliğe zarar verir (Akyüz, 2013).

Bu nedendir ki, 1982 Anayasası eğitim hakkını temel bir hak olarak kabul etmiş ve anayasal ilkelere bağlamıştır.

Çocuğun Yaşama Hakkı

Yaşama hakkı çocuğun ve her insanın olmazsa olmaz hakkıdır. Çünkü yaşamayan çocuğun diğer haklara sahip olması beklenemez. Çocukların hakları ile ilgili hukuki sorunlar doğmak koşulu ile ana rahmine düşünce başlar (Tanör, 2000, s.57).

Yaşama hakkı en geniş anlamıyla, kişinin varlık bütünlüğünün fiziksel ve ruhsal anlamda bir bütün olarak korunabilmesi ve bozulmasına engel olabilmesi hakkıdır. Yaşama hakkının gerçekleştirilebilmesi sağlıklı ve güvenli bir ortamın sağlanabilmesine bağlıdır. Bundan amaç, yaşamını devam ettirebilecek kadar ekonomik düzey, kirlenmemiş hava ve su, yeterli yiyecek, giyecek ve sağlık hizmetleridir.

Yaşıyor olmak ta tek başına yetersizdir. Özellikle çocuklar söz konusu olduğunda, onları yaşatmak ve geliştirmek için elimizden gelen çabayı en üst seviyede birlikte

sunmalıyız. Bu noktada daha iyi anlıyoruz ki yaşama hakkı, çocukların insan onuruna yakışır biçimde yaşamlarını sürdürülmesini ve gelişmesini sağlamaktır. Bu da çocukların her türlü ihmal, istismar ve şiddetten uzak olması, ruhsal ve fiziksel anlamda sağlıklı bir ortamda yaşaması ve maddi gereksinimlerinin karşılanmasıyla olanaklıdır (Akyüz, 2013).

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına dair Sözleşme yaşama hakkına çok önem vermektedir. Sözleşme'nin 6. Maddesi bütün çocukların yaşama ve hakkına sahip olduğunu ifade etmektedir. 24. Madde ise her çocuğun ulaşabileceği en üst düzey yaşam standardına ulaşma hakkı olduğunu belirtmektedir.

Sözleşme, çocuk ve bebek ölümlerinin azalması için gerekli sağlık hizmetlerinin ve sağlıklı bir çevrenin çocuklara sunulması gerektiğini önemle belirtmektedir (www.unicef.org.tr).

Çocuğun Gelişme Hakkı

Devlet çocuk ile anne-babanın birbirlerine karşı olan görevlerini düzenler, bu görevlerin gerçekleşmesi hususunda tarafları destekler ve görevlerin gerçekleşmesi sırasında denetim yaparak suç unsuru olan durumlarda devreye girer. Devletin bir başka görevi ise çocukların kapasite ve yetenekleri doğrultusunda gelişmelerine olanak sağlamak ve bu doğrultuda onlara ekonomik ve sosyal refah sağlamaktır (Konanç, 1990).

Gelişme hakkı, çocukların, bütün halkların ve tüm insanlığın ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal alanlarda gelişimini sağlama ve mevcut gelişimlere katılma, katkıda bulunma ve bu gelişmelerden faydalanma hakkına sahip olması nedeniyle vazgeçilmez bir insan hakkıdır.

İnsan olmadan gelişme sağlanamaz. Her insanın gelişme konusunda, içerisinde bulunduğu topluma karşı ödev ve sorumlulukları vardır. Bu sebeple devletler gelişme konusunda uygun ortamı sağlamaya ve devam ettirmeye çalışırlar. Gelişme ortamı sağlamak ve gelişme hakkının gerçekleşmesini sağlamak devletlerin sorumluluğundadır.

Devletlerin, toplum refahını sağlamayı ve geliştirmeyi hedefleyen ulusal gelişme planları ve faaliyetleri vardır.

Bu doğrultuda oluşturulan ulusal gelişim planlarının önünde birtakım ulusal ya da uluslararası engeller bulunabilir. Bu engellerin aşılması hususunda devletler yetkilerini kullanarak, karşılıklı bağımlılık, ekonomik refahı sağlama, eşit egemenlik ve menfaat sağlamak esasına dayalı olarak birbirleri ile işbirliği yapma ödevi vardır.

Gelişmekte olan ülkeler gelişmelerini hızlandırmak için uluslararası işbirliğine dayalı olarak sürekli faaliyet içerisinde olmaları ve gelişme hakkına çok daha fazla önem vermeleri gerekmektedir.

Devletler, çocuk hakları, insan hakları ve gelişme hakları doğrultusunda çocukları her türlü sömürü ve istismardan, ırkçılıktan, hâkimiyet ve işgal altına girmekten korumalı ve ülke birlik ve bütünlüğüne karşı kararlı tedbirler almalıdır. Ancak bu şartlar altında gelişme hakkı ve çocuk hakları korunabilir. Aksi takdirde ortada hak ya da insan kalmayabilir.

Devletler, çocukların gelişmeleri ve dolayısıyla kendi gelişimleri önündeki, engelleri ortadan kaldırmak için tedbirler alır.

Devletler, çocukların ve tüm halkın gelişme hakkını etkili kullanabilmesi için ulusal düzeyde gerekli her türlü tedbiri almayı; Çocukların ve ailelerin, eğitime, sağlık hizmetlerine, yeterli yiyeceğe, barınmaya ve adil bir gelir dağılımına sahip olmasını sağlamayı taahhüt eder. Gelişme hakkı ile ilgili herhangi bir alanda adaletsizliği ortadan kaldırmak için gerekli ekonomik ve sosyal reformlar yapar.

Çocukların gelişmelerinin sağlanabilmesi ve gelişme haklarının korunabilmesi için halkın katılımı ve bilinçlenmesi çok önemlidir (www.ombudsman.gov.tr).

Çocuğun Korunma Hakkı

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 19,20,21,22,23,30,32,33,34,35,36,38 ve 40. maddeleri çocukların korunma hakkı ile ilgilidir.

Sözleşmenin 19. maddesi çocuğun her tür şiddet ve istismardan korunması, bu şiddet ve istismarı önlenmesi gerektiği ve şiddet ve istismara maruz kalanların tedavisi ile ilgilidir.

Sözleşmenin 20. maddesi, taraf devletlerin ailesi olmayan çocukları koruması gerektiği, onlara alternatif aileler bulması gerektiği ya da devlet güvencesinde yetiştirilmesi gerektiğini belirtir.

Sözleşmenin 21. maddesi, çocuğun yararına olacak şekilde kurumsal yerleştirme yapılarak evlat edinmenin uygulanabileceği ile ilgilidir.

Sözleşmenin 22. maddesi, taraf devletlerin mülteci çocuklara özel koruma sağlaması ve bu hususta yetkili örgütlerle işbirliği içerisinde olması gerektiğini vurgular.

Sözleşmenin 23. maddesi, özürlü çocukların, özel bakım hizmetleri alarak ve eğitim-öğretim görekerek bütün yaşamını saygın bir şekilde geçirmesi gerektiğini belirtir.

Sözleşmenin 30. maddesi, azınlık halkların çocuklarının kendi kültürlerini, dini inançlarını devam ettirme ve kendi dillerini kullanma hakkına sahip olmaları ile ilgilidir.

Sözleşmenin 32. maddesi, çocuğun kendi sağlık, eğitim ya da gelişimi açısından tehlike oluşturan çalışma biçimlerinden korunması gerektiğini belirterek, taraf devletlerin çalışma koşullarını ve yaşlarını düzenlemesi gerektiğini vurgular.

Sözleşmenin 33. maddesi, çocukların uyuşturucu ve benzeri madde kullanımı, üretimi ya da dağıtımına karıştırılmasına karşı korunması gerektiğini söyler.

Sözleşmenin 34. maddesi, taraf devletlerin çocukları fuhuştan korunması gerektiğini belirtir.

Sözleşmenin 35. maddesi, çocukların kaçırılması, satılması veya fuhuşa zorlanmalarını önlemek taraf devletlerin sorumluluğunda olduğunu belirtir. Sözleşmenin 36. maddesinde ise çocukların diğer her tür sömürüden korunma hakkına sahip olduğunu söyler.

Sözleşmenin 38. maddesi çocukların 15 yaşından önce askere alınmaması gerektiği ve silahlı çatışmalardan etkilenen çocukların korunması ile ilgilidir.

Sözleşme'nin 39. maddesi her türlü kötü muameleye maruz kalıp fiziksel veya ruhsal olarak etkilenen çocukların tedavi edilip, topluma yeniden kazandırılması gerektiğini vurgular (www.unicef.org.tr).

BÖLÜM III

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma, öğrenci velilerinin çocuk haklarına ilişkin görüşleri ile ilgilidir. Velilerin “çocuk hakları” ile ilgili genel olarak yaşama hakkı, gelişim hakkı, korunma hakkı, eğitim hakkı ve sağlık hizmetlerinden yararlanma hakkı gibi bazı alanlardaki düşünce ve algılarının belirlenmesine yönelik bir tarama (Survey) araştırmasıdır. “Survey denilince akla gelen ilk şey, genellikle anket ve mülakat teknikleridir” (Kaptan, 1998, s.61). Örneklem elde olan imkânlar dâhilinde geniş tutulmuştur. Bu kapsamda araştırmada örnekleme giren ilkokul öğrenci velilerinin çocuk haklarına ilişkin görüşleri betimlenmeye çalışılmıştır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, ilkokul 1., 2., 3, ve 4. sınıfta öğrenim gören öğrenci velileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemi ise 2014-2015 öğretim yılında Tokat il genelindeki ilkokullarda 1., 2., 3, ve 4. sınıfta öğrenim gören toplam 533 öğrencinin velilerinden oluşmaktadır.

Bu çalışma grubunun Türkiye’deki diğer ilkokul öğrenci velilerinin “Çocuk Hakları” ile ilgili görüşlerini genel olarak yansıttığı kabul edilmiştir.

Ölçme Araçları

Eğitim Fakültesi öğrencilerinin çocuk haklarına ilişkin görüşlerini araştırmak ve bu görüşlerin ulusal ve evrensel çocuk hakları ilkeleriyle ne kadar bağdaştığını görmek amacıyla Kaya’nın (2011) geliştirmiş olduğu “*Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarına İlişkin Görüşleri*” adlı ölçeği, ilkokullarda çocukları okuyan velilerin, okuyan çocuklarının karşılaştıkları sorunlarla ne denli ilgilenecekleri ve çocuk haklarına ilişkin ne tür görüşlere sahip oldukları, bunların çocuk hakları ilkeleriyle ne kadar bağdaştığını görmek için “İlkokul Öğrenci Velilerinin Çocuk Haklarına İlişkin Görüşleri” adlı bir ölçek olarak uyarlanmıştır. Ölçüğümüz üçlü likert tarzında hazırlanmış olup, olumsuz ifadeler ise tersten puanlanmıştır. Ölçekte olumlu ve

olumsuz ifadeler sürekli olumlu ya da sürekli olumsuz cevap verme olasılığını en aza indirmek amacıyla karışık olarak sıralanmıştır.

Ölçek taslağının ilk bölümünde katılımcıların kişisel özelliklerini (cinsiyet, bölüm, annenin ve babanın eğitim durumu, kardeş sayısı, yaşamının çoğunu geçirdiği yerleşim birimi vb.) belirlemeye yönelik bazı sorular yer almıştır.

İkinci bölümde; İkinci bölümde; genel olarak çocuk hakları, yaşama hakkı, gelişim hakkı, korunma hakkı, katılım hakkı ve eğitim hakkına ilişkin ilkökul öğrenci velilerinin görüşlerine yer veren maddeler ele alınmıştır. İfadeler likert tipi üçlü bir derecelendirme ölçeği (Evet, Kısmen, Hayır) ile elde edilmiştir. Ölçekteki en düşük puan 1 iken, en yüksek puan 3'tür. Ölçeğin güvenirlik çalışması için Cronbach Alpha Katsayısına bakılmıştır olup Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı 0.77 olarak hesaplanmıştır. Bu katsayı literatürde kabul edilen değerler içerisindedir.

Veri Toplama Süreci

Araştırmanın problemlerine yanıt vermek amacıyla 1., 2., 3. ve 4. sınıf öğrenci velilerine “*İlkokul Öğrenci Velilerinin Çocuk Haklarına İlişkin Görüşlerine İlişkin Anket*” uygulanmıştır. Anketler bizzat araştırmacı tarafından İlkokul öğretmenlerine sınıf sınıf dağıtılmış ve gerekli bilgilendirme yapılmıştır. Öğretmenler bu anketleri öğrencilerine dağıtmış, gerekli bilgilendirmeleri yapmış ve öğrenci velilerine bu anketleri uygulamıştır. Anketler 5 gün sonra toplanmıştır. Araştırmanın amaçlarına uygun olarak, araştırmaya katılan ilkökul öğrenci velilerinin kişisel bilgileri ve görüşlerini betimlemek için frekans (f) ve yüzde (%) hesaplamaları yapılmıştır, sonuçlar tablolar halinde sunulup raporlaştırılmıştır. Anketlerin dağıtılması, toplanması, verilerin bilgisayar ortamına aktarılması bir ay kadar sürmüştür.

Verilerin Çözümlemesi

Yapılan ölçeklerin sonuçları, sayısal olarak analiz yapan bir istatistik programına girilmiş olup negatif soruların puanları ters çevrilmiştir. Daha sonra 1'den 11'e kadar olan sorular “genel çocuk hakları”, 12'den 20'ye kadar olan sorular “yaşama hakkı”, 21'den 30'a kadar olan sorular “gelişim hakkı”, 31'den 44'e kadar olan sorular “korunma hakkı”, 45'den 56'ya kadar olan sorular “katılım hakkı”, 57'den 70'e kadar olan sorular ise “eğitim hakları” olarak sınıflandırılmıştır. İstatistiksel analizlerde kişisel

bilgilere ilişkin değişkenlere göre bu sınıflandırmaların farklılaşıp farklılaşmadığına kontrol edilmiş ve yorumlanmıştır.

Araştırmanın amaçlarına uygun olarak, araştırmaya katılan ilkokul öğrenci velilerinin kişisel bilgileri ve görüşlerini betimlemek için frekans (f) ve yüzde (%) hesaplamaları yapılmıştır. Çocuk hakları gruplarındaki ortalamalardan iki değişkenli olanlara t-testi (Independent Samples t Test), çok değişkenli olanlara varyans analizi (one-way ANOVA) ve anlamlı fark çıkan durumlarda hangi değişkenler arasında anlamlı fark olduğunu bulmak için Post Hoc veri analizleri (Scheffe, Tukey HSD, Games-Howell) yapılmıştır.

BÖLÜM IV BULGULAR

Bu bölümde Tokat ili içerisindeki ilkokul öğrencilerinin velilerinin çocuk haklarına ilişkin görüşlerini ortaya koymak için geliştirilen ölçek ile toplanan verilerin analizi sonucunda ortaya çıkan bulgular ve yorumlar yer almaktadır.

Araştırmaya Katılanların Kişisel Özellikleri

Tablo 1 Araştırmaya Katılanların Cinsiyetleri

Cinsiyet	(f)	(%)
Erkek	251	47.1
Kadın	282	52.9
Toplam	533	100.0

Araştırmaya katılan velilerden 251'i erkek, 282'si kadındır. Araştırmaya katılan velilerden %47.1 i erkek, %52.9 u ise kadındır. Araştırmaya katılan kadın sayısı erkek sayısından fazladır.

Tablo 2 Araştırmaya Katılan Velilerin Çocuklarının Sınıf Düzeyleri

Sınıf düzeyi	(f)	(%)
Birinci Sınıf	75	14.1
İkinci Sınıf	152	28.5
Üçüncü Sınıf	137	25.7
Dördüncü Sınıf	169	31.7
Toplam	533	100.0

Araştırmaya katılan velilerden 75 tanesinin çocuğu birinci sınıfta, 152 tanesinin çocuğu ikinci sınıfta, 137 tanesinin çocuğu üçüncü sınıfta, 169 tanesinin çocuğu dördüncü sınıfta öğrenim görmektedir.

Araştırmaya katılan velilerden %14.1 inin çocuğu birinci sınıfta, %28.5 inin çocuğu ikinci sınıfta, %25.7 sinin çocuğu üçüncü sınıfta, %31.7 sinin çocuğu dördüncü sınıfta öğrenim görmektedir.

Tablo 3 Araştırmaya Katılan Velilerin Eğitim Durumları

Veli Eğitim Durumu	(f)	(%)
Okur-yazar değil	9	1.7
İlkokul	208	39.0
Ortaokul	75	14.1
Lise	130	24.4
Üniversite ve üstü	111	20.8
Toplam	533	100.0

Araştırmaya katılan velilerin eğitim durumları; %1.7 si okur-yazar değil, %39 u ilkokul mezunu, %14.1 i ortaokul mezunu, %24.4 ü lise mezunu, %20.8 i ise üniversite ve üstü mezun olduğu anlaşılmıştır.

Araştırmaya katılan velilerin eğitim durumları; 9 tanesi okur-yazar değil, 208 tanesi ilkokul mezunu, 75 tanesi ortaokul mezunu, 130 tanesi lise mezunu, 111 tanesi ise üniversite ve üstü mezun olduğu anlaşılmıştır.

Tablo 4 Araştırmaya Katılan Velilerin Eşinin Eğitim Durumları

Eşinizin eğitim durumu	(f)	(%)
Okur-yazar değil	11	2.1
İlkokul	214	40.2
Ortaokul	91	17.1
Lise	132	24.8
Üniversite ve üstü	85	15.9
Toplam	533	100.0

Araştırmaya katılan velilerin eşinin eğitim durumları; %2.1 i okur-yazar değil, %40.2 si ilkokul mezunu, %17.1 i ortaokul mezunu, %24.8 i lise mezunu, %15.9 u ise üniversite ve üstü mezun olduğu anlaşılmıştır.

Araştırmaya katılan velilerin eşinin eğitim durumları; 11 tanesi okur-yazar değil, 214 tanesi ilkokul mezunu, 91 tanesi ortaokul mezunu, 132 tanesi lise mezunu, 85 tanesi ise üniversite ve üstü mezun olduğu anlaşılmıştır.

Tablo 5. Araştırmaya Katılan Velilerin Çocuk Sayıları

Çocuk Sayısı	(f)	(%)
1-2	294	55.2
3 ve üstü	239	44.8
Toplam	533	100.0

Araştırmaya katılan velilerin; %55.2 sinin çocuk sayısı 1-2 arasında, %44.8 inin çocuk sayısı ise 3 ve üstüdür.

Araştırmaya katılan velilerin; 294 tanesinin çocuk sayısı 1-2 arasında, 239 tanesinin çocuk sayısı ise 3 ve üstüdür.

Tablo 6. Araştırmaya Katılan Velilerin Yaşamının Çoğunu Geçirdiği Yerleşim Birimi

Yaşamınızın Çoğunu Geçirdiğiniz Yerleşim Birimi	(f)	(%)
Köy	132	24.8
Kasaba	13	2.4
İlçe	23	4.3
İl	365	68.5
Toplam	533	100.0

Araştırmaya katılan velilerin yaşamlarının çoğunu geçirdikleri yerleşim birimlerinin %24.8 i köy, %2.4 ü kasaba, %4.3 ü ilçe ve %68.5 i ise il merkezidir.

Araştırmaya katılan velilerin yaşamlarının çoğunu geçirdikleri yerleşim birimlerinin 132 tanesi köy, 13 tanesi kasaba, 23 tanesi ilçe ve 365 tanesi ise il merkezidir.

Tablo 7. Araştırmaya Katılan Velilere Göre Çocuğun En Önemli Hakkı

Sizce çocuğun en önemli hakkı hangisidir?	(f)	(%)
Yaşama hakkı	35	6.6
Gelişim hakkı	3	.6
Korunma hakkı	1	.2
Eğitim hakkı	8	1.5
Hepsi	486	91.2
Toplam	533	100.0

Araştırmaya katılan velilerden; çocuğun en önemli hakkı olarak %6.6 sı yaşama hakkı, %0.6 sı gelişim hakkı, %0.2 si korunma hakkı, %1.5 i eğitim hakkı ve %91.2 si ise hepsi cevabını vermişlerdir. Araştırmaya katılan velilerden; çocuğun en önemli hakkı olarak 35 tanesi yaşama hakkı, 3 tanesi gelişim hakkı, 1 tanesi korunma hakkı, 8 tanesi eğitim hakkı ve 486 tanesi ise hepsi cevabını vermişlerdir. Velilerin büyük çoğunluğunun çocukların tüm hakkının önemli olduğu cevabını vermeleri, çocukların bütün hakların birbirine bağlı ve eşit derecede önemli olduğu sonucunu gösterir niteliktedir.

Hipotezlerin Test Edilmesi

Araştırmaya katılan ilkokul öğrenci velilerinin, cinsiyetlerine göre çocuk haklarının genel haklar, yaşama hakkı, gelişim hakkı, korunma hakkı, katılım hakkı ve eğitim hakkı boyutlarındaki görüşleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını test etmek için bağımsız örneklem t testi (Independent Samples Test) uygulanmıştır.

İlkokul öğrenci velilerinin cinsiyetlerine göre, çocuk haklarının genel olarak çocuk hakları, yaşama, gelişim, korunma, katılım ve eğitim hakkı boyutlarındaki görüşleri aşağıdaki tabloda verildiği gibidir.

Tablo 8. Araştırmaya Katılan Velilerin Çocuk Haklarına İlişkin Görüşlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre İncelenmesi (Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları)

	<i>Cinsiyet</i>	<i>N</i>	$\bar{x}$	<i>S</i>	<i>sd</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Genel Haklar	Erkek	225	24.32	3.00	475	.755	.450
	Kadın	252	24.52	2.65			
Yaşama	Erkek	231	16.48	2.61	496	1.362	.174
	Kadın	267	16.18	2.25			
Gelişim	Erkek	225	22.72	2.18	483	.190	.849
	Kadın	260	22.69	1.91			
Korunma	Erkek	226	32.66	2.73	481	.604	.546
	Kadın	257	32.81	2.74			
Katılım	Erkek	223	28.10	3.46	484	1.243	.215
	Kadın	263	28.46	3.02			
Eğitim	Erkek	223	29.42	4.93	465	1.493	.136
	Kadın	244	30.10	4.92			

Ortalamalar arası fark 0.05 düzeyinde anlamlıdır.

*p<.05

**p<.01

Bu tabloya göre araştırmaya katılan velilerin çocuk haklarının genel haklar, yaşama hakkı, gelişim hakkı, korunma hakkı, katılım hakkı ve eğitim hakkı boyutlarındaki görüşleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı farklılık bulunmadığı belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan ilkokul öğrenci velilerinin, Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni okuyup okumama durumuna göre çocuk haklarının genel olarak çocuk hakları, yaşama hakkı, gelişim hakkı, korunma hakkı, katılım hakkı ve eğitim hakkı boyutlarındaki görüşleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını test etmek için bağımsız örneklem t testi (Independent Samples Test) uygulanmıştır.

Araştırmaya katılan velilerin, Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni okuyup okumama durumuna göre, çocuk haklarının yaşama, gelişim, korunma, katılım ve eğitim boyutlarındaki görüşleri aşağıdaki tabloda verildiği gibidir.

Tablo 9. Araştırmaya Katılan Velilerin Çocuk Haklarına İlişkin Görüşlerinin Çocuklarının Eğitim-Öğretim Gördükleri Sınıf Düzeyine Göre İncelenmesi (Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları)

		<i>N</i>	$\bar{x}$	<i>Sd</i>	<i>F</i>	<i>P</i>	<i>Anlamlı Fark</i>
Genel Haklar	Birinci Sınıf	69	24.19	3	3.268	.021*	İkinci sınıf – Dördüncü sınıf
	İkinci Sınıf	134	24.01	473			
	Üçüncü Sınıf	121	24.32	476			
	Dördüncü Sınıf	153	24.99				
	Toplam	477	24.43				
	Yaşama	Birinci Sınıf	72	16.19	3	3.657	
İkinci Sınıf	141	15.89	494				
Üçüncü Sınıf	126	16.27	497				
Dördüncü Sınıf	159	16.79					
Toplam	498	16.32					
Gelişim	Birinci Sınıf	70	22.84	3			
	İkinci Sınıf	131	22.66	481			
	Üçüncü Sınıf	127	22.87	484	.749	.523	
	Dördüncü Sınıf	157	22.54				
	Toplam	485	22.70				
	Korunma	Birinci Sınıf	70	32.99	3		
İkinci Sınıf		136	32.38	479			
Üçüncü Sınıf		122	33.08	482	1.657	.175	
Dördüncü Sınıf		155	32.66				
Toplam		483	32.76				

	Toplam	483	32.74			
Katılım	Birinci Sınıf	69	27.80	3		
	İkinci Sınıf	139	28.31	482		
	Üçüncü Sınıf	125	28.38	485	.681	.564
	Dördüncü Sınıf	153	28.44			
	Toplam	486	28.30			
Eğitim	Birinci Sınıf	67	30.79	3		
	İkinci Sınıf	130	29.16	463		
	Üçüncü Sınıf	121	29.79	466	1.64	.180
	Dördüncü Sınıf	149	29.85			
	Toplam	467	29.78			

Ortalamalar arası fark 0.05 düzeyinde anlamlıdır.

*p<.05

**p<.01

Tabloya göre araştırmaya katılan velilerin, çocuk haklarının genel olarak çocuk hakları ve yaşama hakkı boyutlarındaki görüşleri velisi oldukları çocukların eğitim-öğretim gördükleri sınıf düzeyine göre farklılaşmakta; gelişim hakkı, korunma hakkı, katılım hakkı ve eğitim hakkı boyutlarındaki görüşleri ile velisi oldukları çocukların eğitim-öğretim gördükleri sınıf düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Genel olarak çocuk hakları boyutundaki farklılıkların hangi sınıf düzeyleri arasında ortaya çıktığını öğrenmek için Scheffe testine bakılmıştır. Burada sadece İkinci Sınıf düzeyindeki öğrenci velileri ile dördüncü sınıf düzeyindeki öğrenci velileri arasında, dördüncü sınıf düzeyindeki öğrenci velileri lehine farklılık bulunmuştur (p<.05). Dördüncü sınıf düzeyindeki öğrencilerin velilerinin daha yüksek ortalamaya sahip oldukları görülmektedir.

Yaşama hakkı boyutundaki farklılıkların hangi sınıf düzeyleri arasında ortaya çıktığını öğrenmek için *Games-Howell* testine bakılmıştır. Burada sadece İkinci Sınıf

düzeyindeki öğrenci velileri ile dördüncü sınıf düzeyindeki öğrenci velileri arasında, dördüncü sınıf düzeyindeki öğrenci velileri lehine farklılık bulunmuştur ($p<.05$). Dördüncü sınıf düzeyindeki öğrencilerin velilerinin daha yüksek ortalamaya sahip oldukları görülmektedir.

Araştırmaya katılan velilerin eğitim durumlarına göre, çocuk haklarının genel olarak çocuk hakları, yaşama, gelişim, korunma, katılım ve eğitim hakkı boyutlarındaki görüşleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını test etmek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi uygulanmıştır.

Araştırmaya katılan velilerin eğitim durumuna göre çocuk haklarının genel olarak çocuk hakları, yaşama hakkı, gelişim hakkı, korunma hakkı, katılım hakkı ve eğitim hakkı boyutlarındaki görüşleri aşağıdaki tabloda olduğu gibidir.

Tablo 10. Araştırmaya Katılan Velilerin Çocuk Haklarına İlişkin Görüşlerinin Eğitim Durumlarına Göre İncelenmesi (Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları)

Eğitim Durumu		<i>N</i>	$\bar{x}$	<i>Sd</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	Anlamlı Fark
Genel Haklar	Okur-yazar	6	26.17	4	6.149	.000**	İlkokul – Lise ve İlkokul – Üniversite ve üstü
	değil						
	İlkokul	182	25.05	472			
	Ortaokul	65	24.71	476			
	Lise	119	23.71				
	Üniversite ve üstü	105	23.88				
	Toplam	477	24.43				
Yaşama	Okur-yazar	9	18.11	4	3.122	.015*	
	değil						
	İlkokul	189	16.53	493			
	Ortaokul	64	16.23	497			
	Lise	126	15.81				

	Üniversite	110	16.43				
	ve üstü						
	Toplam	498	16.32				
Gelişim	Okur-yazar	9	22.78	4	.306	.874	
	değil						
	İlkokul	183	22.64	480			
	Ortaokul	65	22.94	484			
	Lise	124	22.73				
	Üniversite	104	22.62				
	ve üstü						
	Toplam	485	22.70				
Korunma	Okur-yazar	6	32.83	4	1.304	.267	
	değil						
	İlkokul	185	32.40	478			
	Ortaokul	64	33.19	482			
	Lise	123	32.85				
	Üniversite	105	32.91				
	ve üstü						
	Toplam	483	32.74				
Katılım	Okur-yazar	8	29.38	4	1.326	.259	
	değil						
	İlkokul	186	28.53	481			
	Ortaokul	63	27.81	485			
	Lise	122	27.93				
	Üniversite	107	28.50				
	ve üstü						
	Toplam	486	28.30				
Eğitim	Okur-yazar	9	31.44	4	4.316	.002**	İlkokul – Lise ve
	değil						İlkokul –
							Üniversite ve üstü
	İlkokul	177	30.64	462			
	Ortaokul	58	30.60	466			
	Lise	119	28.94				

Üniversite	104	28.66
ve üstü		
Toplam	467	29.78

Ortalamalar arası fark 0.05 düzeyinde anlamlıdır.

* $p < .05$

** $p < .01$

Tabloya göre araştırmaya katılan velilerin, çocuk haklarının genel olarak çocuk hakları, yaşama hakkı, eğitim hakkı ile ilgili görüşleri eğitim durumlarına göre farklılaşmakta olup; gelişim hakkı, korunma hakkı ve katılım hakkı boyutlarındaki görüşleri ile eğitim durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Çocukların eğitim hakkı boyutundaki farklılıklarının hangi sınıf düzeyleri arasında ortaya çıktığını öğrenmek için Tukey HSD testine bakılmıştır. Eğitim hakkı alanında eğitim durumu ilkokul olanlarla lise olanlar ve eğitim durumu ilkokul olanlarla üniversite ve üstü olanlar arasında farklılık bulunmuştur. Eğitim durumu ilkokul olanlar ve daha sonra lise olanlar lehine öğrencilerin velilerinin daha yüksek ortalamaya sahip oldukları görülmektedir.

Çocukların yaşama hakkı ve genel olarak çocuk hakları boyutundaki ortalamadaki farklılıklarının hangi sınıf düzeyleri arasında ortaya çıktığını öğrenmek için Games-Howell testine bakılmıştır. Yaşama hakkı boyutunda gruplar arasında anlamlı fark görülmemekle birlikte ($p > .05$), genel olarak çocuk hakları alanında eğitim durumu ilkokul olanlarla lise olanlar ve eğitim durumu ilkokul olanlarla üniversite ve üstü olanlar arasında farklılık bulunmuştur ($p < .05$). Eğitim durumu ilkokul olanlar ve daha sonra üniversite ve üstü olanlar lehine öğrencilerin velilerinin daha yüksek ortalamaya sahip oldukları görülmektedir.

Araştırmaya katılan velilerin eşlerinin eğitim durumlarına göre, çocuk haklarının genel olarak çocuk hakları, yaşama, gelişim, korunma, katılım ve eğitim boyutlarındaki görüşleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını test etmek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi uygulanmıştır.

Araştırmaya katılan velilerin eşlerinin eğitim durumuna göre çocuk haklarının genel olarak çocuk hakları, yaşama hakkı, gelişim hakkı, korunma hakkı, katılım hakkı ve eğitim hakkı boyutlarındaki görüşleri aşağıdaki tabloda olduğu gibidir.

Tablo 11. Araştırmaya Katılan Velilerin Çocuk Haklarına İlişkin Görüşlerinin Eşlerinin Eğitim Durumuna Göre İncelenmesi (Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları)

		<i>N</i>	$\bar{x}$	<i>Sd</i>	<i>F</i>	<i>P</i>	<i>Anlamlı Fark</i>
Genel Haklar	Okur-yazar değil	11	24.27	4	.910	.458	
	İlkokul	188	24.60	472			
	Ortaokul	80	24.69	476			
	Lise	120	24.28				
	Üniversite ve üstü	78	23.99				
	Toplam	477	24.43				
Yaşama	Okur-yazar değil	11	17.45	4	1.307	.266	
	İlkokul	195	16.29	493			
	Ortaokul	82	16.38	497			
	Lise	127	16.04				
	Üniversite ve üstü	83	16.59				
	Toplam	498	16.32				
Gelişim	Okur-yazar değil	11	22.64	4	.211	.933	
	İlkokul	188	22.66	480			
	Ortaokul	84	22.87	484			
	Lise	124	22.72				
	Üniversite ve üstü	78	22.60				
	Toplam	485	22.70				
Korunma	Okur-yazar değil	10	31.10	4	1.669	.156	

	İlkokul	190	32.58	478		
	Ortaokul	81	32.72	482		
	Lise	123	33.12			
	Üniversite ve üstü	79	32.72			
	Toplam	483	32.74			
Katılım	Okur-yazar değil	11	28.00	4	.563	.690
	İlkokul	193	28.10	481		
	Ortaokul	79	28.22	485		
	Lise	121	28.64			
	Üniversite ve üstü	82	28.38			
	Toplam	486	28.30			
Eğitim	Okur-yazar değil	11	28.45	4	1.441	.219
	İlkokul	187	30.16	462		
	Ortaokul	75	30.24	466		
	Lise	117	29.64			
	Üniversite ve üstü	77	28.79			
	Toplam	467	29.78			

Ortalamalar arası fark 0.05 düzeyinde anlamlıdır.

*p<.05

**p<.01

Tabloya göre araştırmaya katılan velilerin, çocuk haklarının hiçbir boyutundaki görüşleri ile eşlerinin eğitim durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Öğrenci velilerinin, sahip oldukları çocuk sayısına göre, çocuk haklarının yaşama, gelişim, korunma, katılım ve eğitim boyutlarındaki görüşleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını test etmek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi uygulanmıştır.

Araştırmaya katılan velilerin çocuk sayılarına göre çocuk haklarının genel olarak çocuk hakları, yaşama, gelişim, korunma, katılım ve eğitim hakkı boyutlarındaki görüşleri aşağıdaki tabloda olduğu gibidir.

Tablo 12. Araştırmaya Katılan Velilerin Çocuk Haklarına İlişkin Görüşlerinin Sahip Oldukları Çocuk Sayısına Göre İncelenmesi (Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları)

		<i>N</i>	$\bar{x}$	<i>Sd</i>	<i>F</i>	<i>P</i>	Anlamlı Fark
Genel Haklar	1-2	263	24.23	1	2.837	.093	
	3 ve üstü	214	24.67	475			
	Toplam	477	24.43	476			
Yaşama	1-2	273	15.93	1	15.545	.000**	
	3 ve üstü	225	16.78	496			
	Toplam	498	16.32	497			
Gelişim	1-2	263	22.62	1	.911	.340	
	3 ve üstü	222	22.80	483			
	Toplam	485	22.70	484			
Korunma	1-2	269	32.72	1	.015	.901	
	3 ve üstü	214	32.75	481			
	Toplam	483	32.74	482			
Katılım	1-2	269	28.16	1	1.075	.300	
	3 ve üstü	217	28.47	484			
	Toplam	486	28.30	485			
Eğitim	1-2	256	29.39	1	3.575	.059	
	3 ve üstü	211	30.25	465			
	Toplam	467	29.78	466			

Ortalamalar arası fark 0.05 düzeyinde anlamlıdır.

* $p < .05$

** $p < .01$

Tabloya göre araştırmaya katılan velilerin, çocuk haklarının yaşama hakkı boyutu ile ilgili görüşleri sahip oldukları çocuk sayısına göre farklılaşmakta olup; Genel olarak çocuk hakları, gelişim hakkı, korunma hakkı, katılım hakkı ve eğitim hakkı boyutlarındaki görüşleri ile sahip oldukları çocuk sayısı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Anlamlı farklılıkların kaynağı ilgili Post Hoc veri analizlerinde incelenmiş olup, farkın kaynağı bulunamamıştır. Bu yüzden (Independent Samples Test) uygulanmıştır. Araştırmaya katılan velilerin, sahip oldukları çocuk sayısına göre, çocuk haklarının genel olarak çocuk hakları, yaşama, gelişim, korunma, katılım ve eğitim hakkı boyutlarındaki görüşleri aşağıdaki tabloda verildiği gibidir.

Tablo 13. Araştırmaya Katılan Velilerin Çocuk Haklarına İlişkin Görüşlerinin Sahip Oldukları Çocuk Sayısına Göre İncelenmesi (Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları)

	Çocuk Sayısı	N	$\bar{x}$	S	Sd	T	p
GENEL HAKLAR	1-2	263	24.23	2.69	475	1.684	.093
	3 ve üstü	214	24.67	2.96			
YAŞAMA	1-2	273	15.93	2.24	448.884	3.893	.000**
	3 ve üstü	225	16.78	2.56			
GELİŞİM	1-2	263	22.62	1.93	483	.954	.340
	3 ve üstü	222	22.80	2.17			
KORUNMA	1-2	269	32.72	2.69	481	.124	.901
	3 ve üstü	214	32.75	2.79			
KATILIM	1-2	269	28.16	3.39	484	1.037	.300
	3 ve üstü	217	28.47	3.02			
EĞİTİM	1-2	256	29.39	4.96	465	1.891	.059
	3 ve üstü	211	30.25	4.86			

Ortalamalar arası fark 0.05 düzeyinde anlamlıdır.

*p<.05

**p<.01

Araştırmaya katılan ilkökul öğrenci velilerinin, sahip oldukları çocuk sayısı değişkenine göre çocuk haklarının genel olarak çocuk hakları, yaşama hakkı, gelişim hakkı, korunma hakkı, katılım hakkı ve eğitim hakkı boyutlarındaki görüşleri bağımsız örneklem t testi (Independent Samples Test) uygulanarak analiz edilmiş ve sonuçları tabloda gösterilmiştir.

Bu tabloya göre araştırmaya katılan velilerin, çocuk haklarının genel olarak çocuk hakları, gelişim hakkı, korunma hakkı, katılım hakkı ve eğitim hakkı boyutlarındaki görüşleri sahip oldukları çocuk sayısı değişkenine göre farklılaşmamakta olup; yaşama hakkı ile sahip oldukları çocuk sayısı değişkeni arasında istatistiksel

olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Farklıklara bakıldığında; yaşama hakkı alanında 3 ve üstü çocuğa sahip olanlar, çocukların daha olumlu haklara sahip olduğunu düşünmektedirler. Bu durum, üç ve üstü çocuğa sahip olanların daha az olanlara oranla daha bilinçli olduğunu gösterir niteliktedir.

Araştırmaya katılan velilerin, yaşamlarının çoğunu geçirdikleri yerleşim birimine göre, çocuk haklarının yaşama, gelişim, korunma, katılım ve eğitim hakkı boyutlarındaki görüşleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını test etmek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi uygulanmıştır.

Araştırmaya katılan velilerin yaşamının çoğunu geçirdiği yere göre çocuk haklarının genel olarak çocuk hakları, yaşama, gelişim, korunma, katılım ve eğitim hakkı boyutlarındaki görüşleri aşağıdaki tabloda olduğu gibidir.

Tablo 14. Araştırmaya Katılan Velilerin Çocuk Haklarına İlişkin Görüşlerinin Yaşamlarının Çoğunu Geçirdiği Yerleşim Birimine Göre İncelenmesi (Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları)

		<i>N</i>	$\bar{x}$	<i>Sd</i>	<i>F</i>	<i>P</i>	Anlamlı Fark
GENEL HAKLAR	Köy	115	25.12	3	6.390	.000**	Köy – il, Kasaba – İlçe, Kasaba – İl
	Kasaba	11	26.73	473			
	İlçe	20	23.80	476			
	il	331	24.15				
	Toplam	477	24.43				
YAŞAMA	Köy	120	17.00	3	5.213	.001**	Köy – İl
	Kasaba	10	16.30	494			
	İlçe	22	16.91	497			
	il	346	16.04				
	Toplam	498	16.32				
GELİŞİM	Köy	117	22.74	3	.323	.809	
	Kasaba	12	22.33	481			
	İlçe	23	23.00	484			

	il	333	22.68			
	Toplam	485	22.70			
KORUNMA	Köy	114	32.35	3	1.431	.233
	Kasaba	10	33.70	479		
	İlçe	22	32.50	482		
	il	337	32.85			
	Toplam	483	32.74			
KATILIM	Köy	113	28.50	3	.667	.573
	Kasaba	13	28.08	482		
	İlçe	21	27.43	485		
	il	339	28.29			
	Toplam	486	28.30			
EĞİTİM	Köy	109	31.33	3	6.464	.000**
	Kasaba	13	31.46	463		
	İlçe	21	30.71	466		
	il	324	29.13			
	Toplam	467	29.78			

Ortalamalar arası fark 0.05 düzeyinde anlamlıdır.

*p<.05

**p<.01

Tabloya göre araştırmaya katılan ilkokul öğrenci velilerinin genel olarak çocuk hakları, yaşama hakkı, eğitim hakkı ile ilgili görüşleri yaşamlarının çoğunu geçirdikleri yerleşim birimine göre farklılaşmakta olup; gelişim, korunma ve katılım hakkı boyutlarındaki görüşleri ile yaşamının çoğunu geçirdiği yer arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunamamaktadır.

Çocukların yaşama hakkı, genel olarak çocuk hakları boyutlarındaki farklılıklarının hangi yerleşim birimleri arasında ortaya çıktığını öğrenmek için Games-Howell testine bakılmıştır.

Genel olarak çocuk hakları boyutunda köy-il arasında, köyde yaşamını geçirenler lehine; kasaba-ilçe arasında, kasabada oturanlar lehine; kasaba-il arasında, kasabada oturanların lehine anlamlı fark görülmüştür.

Yaşama hakkı boyutunda köy-il arasında, köyde oturanların lehine anlamlı farklılık görülmüştür. Çocukların eğitim hakkı boyutundaki farklılıklarının hangi yerleşim birimleri arasında ortaya çıktığını öğrenmek için Tukey HSD testine bakılmıştır. Eğitim hakkı boyutunda köy-il arasında, köyde oturanların lehine anlamlı farklılık görülmüştür.

BÖLÜM V

TARTIŞMA

Bu çalışmada ilkokul öğrenci velileri tarafından çocuk haklarının bilinirliği incelenmiş olup, çocuk haklarının uygulanması ve farkındalık düzeyini artırmak ta amaçlanmıştır. Çocuk haklarına ilişkin anket ekte yer almış olup, elde edilen bulgular tablolar halinde sergilenmiş ve yorumlanmıştır. Araştırmaya katılan velilerden erkek ve kadın sayısı arasında çok büyük fark bulunmamaktadır.

Araştırma katılan velilerin tamamına yakın kısmı çocukların tüm haklarının en önemli hakkı olduğu görüşündedir. Bunu sırasıyla yaşama hakkı, eğitim hakkı, gelişim hakkı ve korunma hakkı takip etmektedir. Bu sonuç Kaya'nın (2011) araştırmasında bulmuş olduğu sonuçlar ile benzerlik göstermektedir. Kaya'nın (2011) araştırmasında çocukların en önemli hakkı olarak öğretmen adaylarının vermiş oldukları cevaplar frekans sırasına göre yaşama hakkı, eğitim hakkı, korunma hakkı, gelişim hakkı şeklindedir. Çocukların tüm haklarının önemli sayılması oldukça olumlu bir durumdur. Sadece eğitim ya da sadece katılım hakkı çok şey ifade etmez. Çocuklara bunların hepsini sağlamalıyız ki bir bütün oluştursun.

Araştırmaya katılan velilerin çocuk haklarının genel haklar, yaşama hakkı, gelişim hakkı, korunma hakkı, katılım hakkı ve eğitim hakkı boyutlarındaki görüşleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı farklılık bulunmadığı belirlenmiştir. Bu sonuç, Kepenekci (2006) tarafından yapılan araştırma bulguları ile örtüşmemektedir. Kepenekci'nin üniversite öğrencilerinin çocuk haklarına ilişkin görüşleri üzerinde yaptığı araştırmada öğrencilerin çocuk haklarına yönelik görüşleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı farklılık bulunmuş olmakla birlikte, kız öğrenciler erkek öğrencilere göre daha olumlu görüşlere sahip olduğu görülmüştür.

Araştırmaya katılan velilerin, çocuk haklarının genel olarak çocuk hakları ve yaşama hakkı boyutlarındaki görüşleri velisi oldukları çocukların eğitim-öğretim gördükleri sınıf düzeyine göre farklılaşmakta; gelişim hakkı, korunma hakkı, katılım hakkı ve eğitim hakkı boyutlarındaki görüşleri ile velisi oldukları çocukların eğitim-öğretim gördükleri sınıf düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Genel olarak çocuk hakları boyutundaki farklılıkların hangi sınıf düzeyleri arasında ortaya çıktığını öğrenmek için Scheffe testine bakılmıştır. Burada sadece İkinci Sınıf düzeyindeki öğrenci velileri ile dördüncü sınıf düzeyindeki öğrenci velileri arasında, dördüncü sınıf düzeyindeki öğrenci velileri lehine farklılık bulunmuştur. Dördüncü sınıf düzeyindeki öğrencilerin velilerinin daha yüksek ortalamaya sahip oldukları görülmektedir.

Farklılıkların hangi bölümler arasında olduğunu saptamak amacıyla yapılan Post Hoc testi sonucunda araştırmaya katılan velilerin, çocukların yaşama hakkı boyutundaki görüşleri ile velisi oldukları çocukların eğitim-öğretim gördükleri sınıf düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Bu sonuçlara göre çocukları dördüncü sınıfa giden velilerin diğer velilere göre çocuk hakları konusunda daha bilinçli olduğu anlaşılmaktadır. Bu sonuç Ay Zöğ (2008) tarafından yapılan araştırmadaki genel lise öğrencilerinin çocuk haklarını algılama düzeylerinin meslek lisesi öğrencilerinden daha olumlu görüşlere sahip olması sonuçları ile benzerlik göstermektedir.

Araştırmaya katılan velilerin, çocuk haklarının genel olarak çocuk hakları, yaşama hakkı, eğitim hakkı ile ilgili görüşleri eğitim durumlarına göre farklılaşmakta olup; gelişim hakkı, korunma hakkı ve katılım hakkı boyutlarındaki görüşleri ile eğitim durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Araştırmaya katılan velilerin eğitim durumları ile çocukların eğitim hakkı boyutundaki farklılıklarının hangi gruplar arasında ortaya çıktığını öğrenmek için Tukey HSD testine bakılmıştır. Eğitim hakkı alanında eğitim durumu ilkökul olanlarla lise olanlar ve eğitim durumu ilkökul olanlarla üniversite ve üstü olanlar arasında farklılık bulunmuştur. Eğitim durumu ilkökul olanlar ve daha sonra lise olanlar lehine öğrencilerin velilerinin daha yüksek ortalamaya sahip oldukları görülmektedir.

Çocukların yaşama hakkı ve genel olarak çocuk hakları boyutundaki ortalamadaki farklılıklarının hangi gruplar arasında ortaya çıktığını öğrenmek için Games-Howell testine bakılmıştır. Yaşama hakkı boyutunda gruplar arasında anlamlı fark görülmemekle birlikte, genel olarak çocuk hakları alanında eğitim durumu ilkökul olanlarla lise olanlar ve eğitim durumu ilkökul olanlarla üniversite ve üstü olanlar arasında farklılık bulunmuştur. Eğitim durumu ilkökul olanlar ve daha sonra üniversite

ve üstü olanlar lehine öğrencilerin velilerinin daha yüksek ortalamaya sahip oldukları görülmektedir.

Kaya'nın (2011) yapmış olduğu araştırmada çocuk haklarının sadece korunma boyutundaki görüşleri, annenin ve babanın eğitim durumlarına göre farklılaşmakta olup, çocuk haklarının diğer boyutlarındaki görüşleri annenin ve babanın eğitim durumlarına göre farklılaşmamaktadır. Bu durum karşısında yapmış olduğum araştırma sonuçları Kaya'nın (2011) yapmış olduğu araştırma ile benzerlik göstermemektedir. Ayrıca eğitim durumu ilkokul olanların daha olumlu görüşlere sahip olması dikkat çeken başka bir unsurdur. Üniversite ve üstü mezunlarının daha olumlu görüşlere sahip olması beklenirken tam tersi bir durum söz konusudur. Bu durum üniversitelerimizde çocuk haklarına yeterince değinilmediğini de göstermektedir.

Araştırmaya katılan velilerin, çocuk haklarının hiçbir boyutundaki görüşleri ile eşlerinin eğitim durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Bu durum Ay Zöğ'ün (2008) yapmış olduğu araştırma sonuçları ile örtüşmemektedir. Ay Zöğ'ün (2008) araştırmasında anne-babanın öğrenim durumuna göre çocuk hakları hakkındaki görüşleri farklılık göstermektedir.

Araştırmaya katılan velilerin, çocuk haklarının yaşama hakkı boyutu ile ilgili görüşleri sahip oldukları çocuk sayısına göre farklılaşmakta olup; Genel olarak çocuk hakları, gelişim hakkı, korunma hakkı, katılım hakkı ve eğitim hakkı boyutlarındaki görüşleri ile sahip oldukları çocuk sayısı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Araştırmaya katılan velilerin, çocuk haklarının genel olarak çocuk hakları, gelişim hakkı, korunma hakkı, katılım hakkı ve eğitim hakkı boyutlarındaki görüşleri sahip oldukları çocuk sayısı değişkenine göre farklılaşmamakta olup; yaşama hakkı ile sahip oldukları çocuk sayısı değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Farklıklara bakıldığında; yaşama hakkı alanında 3 ve üstü çocuğa sahip olanlar, çocukların daha olumlu haklara sahip olduğunu düşünmektedirler. Bu durum, üç ve üstü çocuğa sahip olanların daha az olanlara oranla daha bilinçli olduğunu gösterir niteliktedir.

Bu durum Yeşilkayalı'nın (2014) yapmış olduğu araştırma bulgularında dört ve üstü çocuğa sahip olan ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik görüşlerinin çocuk haklarının tüm boyutlarda diğerlerine göre daha olumlu olduğu sonucu ile oldukça benzerlik göstermektedir. Fakat araştırma sonucumuz Ercoşkun ve Nalçacı'nın (2008) yapmış olduğu araştırma sonucu ile benzerlik göstermemektedir. Söz konusu araştırmada sınıf öğretmenliği adaylarının demokratik tutumları öğretmen adaylarının ailelerinin sahip olduğu çocuk sayısına göre farklılık göstermemektedir.

Araştırmaya katılan ilkokul öğrenci velilerinin genel olarak çocuk hakları, yaşama hakkı, eğitim hakkı ile ilgili görüşleri yaşamlarının çoğunu geçirdikleri yerleşim birimine göre farklılaşmakta olup; gelişim, korunma ve katılım hakkı boyutlarındaki görüşleri ile yaşamının çoğunu geçirdiği yer arasında istatistiksel olarak anlamlı hiçbir fark bulunmamaktadır.

Çocukların yaşama hakkı ve genel olarak çocuk hakları boyutlarındaki farklılıklarının hangi yerleşim birimleri arasında ortaya çıktığını öğrenmek için Games-Howell testine bakılmıştır.

Genel olarak çocuk hakları boyutunda köy-il arasında, köyde yaşamını geçirenler lehine; kasaba-ilçe arasında, kasabada oturanlar lehine; kasaba-il arasında, kasabada oturanların lehine anlamlı fark görülmüştür. Yaşama hakkı boyutunda köy-il arasında, köyde oturanların lehine anlamlı farklılıklar görülmüştür.

Birçok insan köyde değil de ilde oturanlar lehine sonuç çıkması gerektiğini düşünse de, araştırma sonuçları beklenmedik bir şekilde köyde oturanların lehine sonuçlanmıştır. Araştırma sonucumuz Kaya'nın (2011) yapmış olduğu araştırmada katılımcıların çocuk haklarına ilişkin görüşleri, yaşamlarının çoğunu geçirdiği yerleşim birimine göre farklılık göstermemesi sonucu ile benzerlik göstermemektedir.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada ilkokul öğrenci velileri tarafından çocuk haklarının bilinirliği incelenmiş olup, çocuk haklarının uygulanması ve farkındalık düzeyini artırmak ta amaçlanmıştır. Çocuk haklarına ilişkin anket ekte yer almış olup, elde edilen bulgular tablolar halinde sergilenmiş ve yorumlanmıştır. Araştırmaya katılan velilerden erkek ve kadın sayısı arasında çok büyük fark bulunmamaktadır.

Araştırmaya katılan velilerin çocuklarının büyük çoğunluğu dördüncü sınıfa gitmektedir. Araştırmaya katılanlardan en az birinci sınıf öğrenci velisi bulunmaktadır. İkinci ve üçüncü sınıf öğrenci velileri araştırmaya katılanların diğer yarısını oluşturmaktadır.

Araştırmaya katılan velilerin büyük çoğunluğu ilkokul mezunu olup, bunu sırasıyla lise, üniversite ve üstü ve ortaokul takip etmektedir. Okuryazar olmayanlar hiç yok denecek kadar az bir kısmı oluşturmaktadır.

Araştırmaya katılan velilerin eşlerinin büyük çoğunluğu ilkokul mezunu olup, bunu sırasıyla lise, üniversite ve üstü ve ortaokul takip etmektedir. Okuryazar olmayanlar hiç yok denecek kadar az bir kısmı oluşturmaktadır.

Araştırmaya katılan velilerin neredeyse yarıya yakın kısmının çocuk sayısı 1-2 arasında, diğer yarısının çocuk sayısı ise 3 ve üstüdür.

Araştırmaya katılan velilerin yarısından fazla büyük çoğunluğu yaşamının çoğunluğunu ilde geçirmişlerdir. Azımsanamayacak kadar bir kısmı da köyde geçirmişlerdir. Kasaba ve ilçede yaşamının çoğunluğunu geçirenlerin sayısı oldukça azdır.

Araştırma katılan velilerin tamamına yakın kısmı çocukların tüm haklarının en önemli hakkı olduğu görüşündedir. Bunu sırasıyla yaşama hakkı, eğitim hakkı, gelişim hakkı ve korunma hakkı takip etmektedir.

Araştırmaya katılan velilerin çocuk haklarının genel haklar, yaşama hakkı, gelişim hakkı, korunma hakkı, katılım hakkı ve eğitim hakkı boyutlarındaki görüşleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı farklılık bulunmadığı belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan velilerin, çocuk haklarının genel olarak çocuk hakları ve yaşama hakkı boyutlarındaki görüşleri velisi oldukları çocukların eğitim-öğretim gördükleri sınıf düzeyine göre farklılaşmakta; gelişim hakkı, korunma hakkı, katılım hakkı ve eğitim hakkı boyutlarındaki görüşleri ile velisi oldukları çocukların eğitim-öğretim gördükleri sınıf düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Genel olarak çocuk hakları boyutundaki farklılıkların hangi sınıf düzeyleri arasında ortaya çıktığını öğrenmek için Scheffe testine bakılmıştır. Burada sadece İkinci Sınıf düzeyindeki öğrenci velileri ile dördüncü sınıf düzeyindeki öğrenci velileri arasında, dördüncü sınıf düzeyindeki öğrenci velileri lehine farklılık bulunmuştur. Dördüncü sınıf düzeyindeki öğrencilerin velilerinin daha yüksek ortalamaya sahip oldukları görülmektedir.

Araştırmaya katılan velilerin, çocukların yaşama hakkı boyutundaki görüşleri ile velisi oldukları çocukların eğitim-öğretim gördükleri sınıf düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Araştırmaya katılan velilerin, çocuk haklarının genel olarak çocuk hakları, yaşama hakkı, eğitim hakkı ile ilgili görüşleri eğitim durumlarına göre farklılaşmakta olup; gelişim hakkı, korunma hakkı ve katılım hakkı boyutlarındaki görüşleri ile eğitim durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Çocukların eğitim hakkı boyutundaki farklılıklarının hangi eğitim durumları arasında ortaya çıktığını öğrenmek için Tukey HSD testine bakılmıştır. Eğitim hakkı alanında eğitim durumu ilkokul olanlarla lise olanlar ve eğitim durumu ilkokul olanlarla üniversite ve üstü olanlar arasında farklılık bulunmuştur. Eğitim durumu ilkokul olanlar ve daha sonra lise olanlar lehine öğrencilerin velilerinin daha yüksek ortalamaya sahip oldukları görülmektedir.

Çocukların yaşama hakkı ve genel olarak çocuk hakları boyutundaki ortalamadaki farklılıklarının hangi eğitim durumları arasında ortaya çıktığını öğrenmek

için Games-Howell testine bakılmıştır. Yaşama hakkı boyutunda gruplar arasında anlamlı fark görülmemekle birlikte, genel olarak çocuk hakları alanında eğitim durumu ilkokul olanlarla lise olanlar ve eğitim durumu ilkokul olanlarla üniversite ve üstü olanlar arasında farklılık bulunmuştur. Eğitim durumu ilkokul olanlar ve daha sonra üniversite ve üstü olanlar lehine öğrencilerin velilerinin daha yüksek ortalamaya sahip oldukları görülmektedir.

Araştırmaya katılan velilerin, çocuk haklarının hiçbir boyutundaki görüşleri ile eşlerinin eğitim durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Araştırmaya katılan velilerin, çocuk haklarının yaşama hakkı boyutu ile ilgili görüşleri sahip oldukları çocuk sayısına göre farklılaşmakta olup; Genel olarak çocuk hakları, gelişim hakkı, korunma hakkı, katılım hakkı ve eğitim hakkı boyutlarındaki görüşleri ile sahip oldukları çocuk sayısı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Araştırmaya katılan velilerin, çocuk haklarının genel olarak çocuk hakları, gelişim hakkı, korunma hakkı, katılım hakkı ve eğitim hakkı boyutlarındaki görüşleri sahip oldukları çocuk sayısı değişkenine göre farklılaşmamakta olup; yaşama hakkı ile sahip oldukları çocuk sayısı değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Farklıklara bakıldığında; yaşama hakkı alanında 3 ve üstü çocuğa sahip olanlar, çocukların daha olumlu haklara sahip olduğunu düşünmektedirler. Bu durum, üç ve üstü çocuğa sahip olanların daha az olanlara oranla daha bilinçli olduğunu gösterir niteliktedir.

Araştırmaya katılan ilkokul öğrenci velilerinin genel olarak çocuk hakları, yaşama hakkı, eğitim hakkı ile ilgili görüşleri yaşamlarının çoğunu geçirdikleri yerleşim birimine göre farklılaşmakta olup; gelişim, korunma ve katılım hakkı boyutlarındaki görüşleri ile yaşamının çoğunu geçirdiği yer arasında istatistiksel olarak anlamlı hiçbir fark bulunmamaktadır.

Çocukların yaşama hakkı ve genel olarak çocuk hakları boyutlarındaki farklılıklarının hangi yerleşim birimleri arasında ortaya çıktığını öğrenmek için Games-Howell testine bakılmıştır.

Genel olarak çocuk hakları boyutunda köy-il arasında, köyde yaşamını geçirenler lehine; kasaba-ilçe arasında, kasabada oturanlar lehine; kasaba-il arasında, kasabada oturanların lehine anlamlı fark görülmüştür.

Yaşama hakkı boyutunda köy-il arasında, köyde oturanların lehine anlamlı farklılık görülmüştür.

Araştırma sonuçlarına göre velilerin çocuk hakları konusundaki bilgi düzeyleri üst düzey değildir fakat geçmişteki çalışmaların sonuçlarına baktığımızda bilinç düzeyi yüksektir. Araştırmaya katılan velilerin büyük çoğunluğu Çocuk Hakları Sözleşmesi ile benimsenen hukukî ve ahlâkî yaklaşımların ayrıntılı bir şekilde eğitim programlarına sokulması gerektiğini düşünüyor. Velilerin çocuk haklarını etkin bir şekilde bilmemelerinde, çocuklarına gereken ilgiyi ve önemi göstermemeleri, gerekli ekonomik düzeyde olmadıklarından zihinlerini meşgul eden ekonomik sorunlardan dolayı çocuk haklarını daha önemsiz bulmaları ve bilinçli bir toplum olmayışımızın etkisi büyük olabilir. Kobat (2009), “Ulusal ve Uluslararası Hukukta Çocuk Hakları Işığında Çocuk Suçluluğu ve Nedenleri” adlı yüksek lisans tezinde, çocuk hakları konusunda, ulusal ve uluslararası hukukta günümüze kadar olan gelişmelerin yetersiz olduğunu, geleceğimiz olan çocukların haklarının ve toplum bilincinin daha ileri bir noktaya getirilmesi gerektiğini ve bunun sadece devletin değil, toplumun her kesiminin görevli olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Bu araştırmanın ortaya koyduğu sonuçlara dayalı olarak öneriler getirilebilir:

* İlkokulların ders programlarına zorunlu ders olarak Çocuk Hakları ve Demokrasi dersi dahil edilebilir. Bu sayede öğrencilerin kendi haklarının ne olduğunu bilirler, kendi haklarını daha iyi savunabilirler ve daha bilinçli toplum yetişir.

* Çocuk hakları ve uygulanması konusunda ilkokul öğrenci velilerine, cinsiyet ayrımı yapılmaksızın daha bilinçli olmaları amacıyla eğitim verilebilir.

* Çocuk hakları sözleşmesi lise ve üniversitelerde öğrencilere ders olarak anlatılabilir. Bu sayede gelecekte çocuk sahibi olduklarında çocuklarının ne tür haklara sahip olduklarını bilir ve daha bilinçli olurlar.

*Çocuk hakları sözleşmesini velilerin okuyup bilinçlenmesi ve çocuklarının haklarına karşı daha duyarlı ve saygılı olmalarını sağlamak amacıyla kampanyalar ve projeler düzenlenebilir.

* Medya desteğinin sağlanması çok önemlidir. Aileler, okul-aile ilişkileri, yazılı ve görsel basın ve sivil toplum örgütleri yoluyla çocuk hakları konusunda bilgilendirilebilir.

* Yazılı ve görsel basın çocukları ve yetişkinleri çocuk hakları konusunda bilgilendirilip, bu konuda toplumsal duyarlılık geliştirilebilir.

* Çocuk hakları ile ilgili okullarda velilere seminerler verilebilir.

* Çocukların haklarına ilişkin algılarının ve uygulamaların evde nasıl geliştiğine ilişkin araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Aart Hendriks, (1998), s. 391; Eleanor D. Kinney, s. 1457; Alicia Ely Yamin, s. 1157 ve Timothy Goodman, "Is There A Right to Health?", *Journal of Medicine and Philosophy* 30, 2005, s. 652.
- Akıllıoğlu, T. (1995): *İnsan Hakları*, Ankara.
- Akıllıoğlu, T. (1995): *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme*, Ankara.
- Aktürk, S. (2006). "Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye'de Çocuk Hakları Ve Güvenliği". (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.
- Akyüz, E. (2000). *Ulusal ve Uluslararası Hukukta Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması* . Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Akyüz, E. (2013). *Çocuk Hukuku Çocukların Hakları ve Korunması* (genişletilmiş 3. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınevi.
- Alicia Ely Yamin, "The Right to Helath Under International Law And Its Relevance to the United States", *American Journal of Public Health*, Vol: 95, No: 7, July-2005, s.1157.
- Altunya, N. (1998). *Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi* . İstanbul: Düzgün Yayınevi.
- Altunya, N. (2003). *Anayasa hukuku açısından Türkiye □ de eğitim ve öğrenim hakkı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Anameriç, H. (2004). Bilgi edinme hakkı kanunu ve kurumsal bilgi yönetimi ilişkisi. *Bilgi Dünyası*, 5(2), 168-186.
- Ariès, P. (1960) *Centuries of Childhood*. Harmondsworth: Penguin Books.
- Atılğan, A.,; Atılğan, Ü.E, (2009), Çocuk Hakları Paradigması Ve Çocuk Ceza Yargılamasına Hakim Olan Ülkeler Açısından Türkiye'deki Düzenleme Ve Uygulamaların Değerlendirilmesi. *İnsan Hakları Ortak Platformu, Kapasite Geliştirme Derneği*, Mattek Matbaacılık, Ankara.
- Ay Zöğ, D. (2008). *Öğrencilerin Çocuk Haklarını Algılama Düzeyleri İle Akademik Başarıları Arasındaki İlişki*.(Yüksek Lisans Tezi). Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü ,İstanbul.
- Bachmair, Ben. (1997). *Qualitaetsfernsehen für Kinder Argumente in einer kulturellen Übergangssituation*. Medienpraktisch.
- Ballar, S. (1997). *Çocuk Hakları*. İstanbul. Aka Basımevi
- Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı (2005), Dünya İnsan Hakları Günü 57. Yıldönümü Mesajı
- Bilgi Edinme Hakkı Kanunu. (2003a, 24 Ekim). T.C. Resmi Gazete, 25269.
- BM. Ulusların Gelişmesi, Birleşmiş Milletler 1996 Raporu. 1996.

- Bostancı, N., Albayrak, B., Bakoğlu, İ., Çoban, Ş. (2006). Üniversite Öğrencilerinde Çocukluk Çağı Travmalarının Depresif Belirtileri Üzerine Etkisi, *New/Yeni Symposium Journal*, 44: 189-195.
- Calvert, S. L., & Wilson, E, I, (Eds.), (2008). *The handbook of children, media, and developmeni*, Oxford, UK: Blackwell.
- Canan, İbrahim. (1981). *İslam'da Çocuk Hakları*. İstanbul: Yeni Asya Yayınları.
- Cılga, İ. (1999). Cumhuriyet ve Çocuk. *II. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi*. Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezleri Yayınları, Ankara.
- Cılga, İ. (2001). *8 inci 5 Yıllık Kalkınma Plâni*, Çocuk Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara.
- Cılga, İ. (2001). Demokrasi, İnsan Hakları Kültürü ve Çocuk Hakları. *Milli Eğitim Dergisi*, 151.
- Çakır Tunç, Derya. (2008). *Çocuk Hakları Sözleşmesinin Eğitim Politikalarına Yansımaları Konusunda Milli Eğitim Bakanlığı Uzmanlarının Görüşleri* (Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Çelik, C. (2005). “Çocuk Kavramı ve Medeni Hukuk Açısından Çocuk Haklarının Tarihi Gelişimi” *Hukuk ,Ekonomi ve Siyasal Bilimler Aylık İnternet Dergisi*, Parg.29.39.40.
- Çelik, C. (2005). *Çocuk Kavramı Ve Medeni Hukuk Açısından Çocuk Haklarının Tarihi Gelişimi*. *E-akademi Dergisi*, Sayı 36
- Deniz, M.E. (Editör). (2010). *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Maya Akademi.
- Düzbakar, Ö. (2004). “Kimsesiz Çocuklar ve Çocuk Haklarının Korunmasına İlişkin Bursa Şer'iyye Sicillerine Yansıyan Örnekler. *Sosyal Bilimler Dergisi*, VI/6, s. 87-95
- Doğan, İsmail. (2000). *Akıllı Küçük Çocuk Kültürü ve Çocuk Hakları Üzerine Sosyo Kültürel Bir İnceleme*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Drotner, K., & Livingstone, S. (Eds.). (2008), *The international handhool: of children, media and culture*. Los Angeles: Sage.
- Ekici, F.Y. (2014). Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 2(8), 66-77.
- Erbay, E. (2010), *Çocuk Hakları Ve Türkiye'de Çocuk İşçiliği Sorunu*. *Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 20. Yılında Türkiye'de Çocuk Hakları*. (Ed. Hakan Acar ve Arzu İçağasioğlu Çoban), Maya Akademi, Ankara.
- Erbay, E. (2011): *Türkiye'de Çocuk Hakları Anlayışının ve Uygulamalarının Eleştirel Analizi ve Bir Model Önerisi*, Yayınlanmış Doktora Tezi, HÜSBE Ankara.
- Ercoşkun, M. H. Nağacı, A. (2008). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Empatik Beceri ve Demokratik Tutumlarının İncelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 180, 204-215.
- Ersoy, A. F. (2008). İlköğretim Öğrencilerinin Çocuk Haklarına İlişkin Algıları .Sunu: *Association for Childhood Education International* (ACEI 2008) World Conference.
- Firestone, S. (1972). *Down with childhood*. London: Bantam Books.

- Franklin, B. (1993). *Çocuk Hakları*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Gander, M.J ve Gandiner, H.W.(2007). *Çocuk ve Ergen Gelişimi* ,(Çev. A.Dönmez - O. Bekir- N. Çelen), Ankara.
- Gander, J.M. ve Gardiner, W.H.. (2001). *Çocuk ve Ergen Gelişimi*. Bekir Onur(çev.). Ankara: İmge Kitabevi.
- Gözübüyük, A. Ş. (2008). *Anayasa hukuku: anayasa metni ve 11. ek protokole göre hazırlanmış Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi*. Turhan kitabevi.
- Hindman, Hugh D., Charles G. Smith, (1999), "Cross-Cultural Ethics and The Child Labor Problem", *Journal of Business Ethics*, Vol. 19, 1.1, Mar. Dordrecht, p.21-33.
- Hodgkin, R., Newell, P. (1998). *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (Uygulama El Kitabı)*, Ankara: Unicef Yayını.
- Holt John. (1996). *Escape from Childhood: The Needs and Rights of Children*. Harmondsworth: Penguin Books.
- ICC (2008). *Hükümet Dışı Kuruluşlar için Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin Uygulanmasını İzleme ve Raporlama El Kitabı*. Ankara: Alp Ofset Matbaacılık
- İnan, A.N. (1968). *Çocuk Hukuku*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- İnsan Hakları Bülteni (2008), *İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi, Nisan 2008, Sayı:2.
- J. H. Plumb. (1972). *British Attitudes to the American Revolution,* " in *In the Light of History*. London: Allen Lane.
- Kaptan, Saim. (1998). *Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri*. Geliştirilmiş 11. Baskı, Tekışık Web Ofset Tesisleri, Ankara.
- Kara, B. (2008), *Sosyal Haklar ve Özel Olarak Korunması Gereken Kişiler*. Yayımlanmış Doktora Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi. SBE. Isparta.
- Kaya, S.Ö. (2011). *Öğretmen Adaylarının Çocuk Hakları İle İlgili Görüşleri*. (Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Kepenekci, Y. (2006). A Study of University Students Attitudes Towards Children's Rights in Turkey. *The International Journal of Children's Rights*.Volume 14, Number 3.
- Kirsh, S. J. (2009). *Media and youth: A developmental perspective*. West Sussex, UK:Wiley- Blackwell.
- Kobat, İ.B. (2009). *Ulusal Ve Uluslararası Hukukta Çocuk Hakları Işığında Çocuk Suçluluğu ve Nedenleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- Kolk, A ve Van Tulder, R. (2002). 'Child Labor and Multinational Conduct: A Comparison of International Business and Stakeholder codes'. *Journal of Business Ethics* 36: s.291-301.
- Konanç, E. (1990). ³Türk Hukuk Sisteminde Çocuğun Korunması. *Türkiye' de Çocuğun Durumu*.

- Lemish, D. (2007). *Children and television: A global perspective*. Oxford, UK: Blackwell.
- Lemish, D., Kolucki, B. (2013). *Medya ve Erken Çocukluk Gelişimi. I. Türkiye Çocuk ve Medya Kongresi Bildiriler Kitabı 2*, İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Mazzarella, S. R. (Ed.). (2007). *Justiom about youth arid the media*. New York: PeterLang.
- MEB (2013). Türk Çocuk Hakları Bildirisi
http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/41/08/700627/dosyalar/2013_02/04123145_cocuk_haklari.pdf adresinden alınmıştır.
- Meydan Larousse, Büyük Lügat ve Ansiklopedi (1986). C.3-5, Meydan Yayınevi, İstanbul.
- Moroğlu, N. (2003). *Türkiye’de ve Dünyada Çocuk Hakları*. İstanbul: Alman Liseleri Kültür ve Eğitim Vakfı
- Müftü, G. (2001). Çocukların Hakları. *Milli Eğitim Dergisi*. Sayı 151.
- Okay, Cüneyd. (1998). *Osmanlı Çocuk Hayatında Yenileşmeler*, Kırkambar Yayınları, İstanbul.
- Onur, B. (1994). Toplumsal Tarihte Çocuk, *Sempozyum*, 23-24 Nisan (1993), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Otis, J., Eileen M.P., Emily J.M. (2001), “ Chld Labor: A Forgotten Focus For Child Welfare”, *Child Welfare, Vol. 80, I.5, Sept/oct*, New York, s.611-622.
- Öneş, A. Avni (Çev.) (1993). *Freud: Cinsiyet üzerine (6.basım)*. İstanbul: Say Yayınları. Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Isparta.
- Pecora, N., Murray, J. P., & Wartella, E. (Eds.), (2007). *Children and television: Fifty years of research*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Polat, O. (1997). *Çocuk Hakları Nedir? Analiz Yayınları*, İstanbul.
- Postman, Neil. (1995). *Çocukluğun Yok Oluşu*. Ankara: İmge Kitabevi
- Rodham, H. (1973). Children under the law. *Harvard Educational Review*, 43, s.487.
- Senemoğlu, Nuray. (2001). Çocuk Hakları Çalışan Çocuklar ve Eğitim Sorunları. *Milli Eğitim Dergisi*, 151, 1
- Serozan, R. (2005). *Çocuk Hukuku*, İstanbul.
- Sever, S. (2002). Çocuk Kitaplarına Yansıtılan Şiddet: Milli Eğitim Temel Yasası ve Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Bağlamında Bir Değerlendirme, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 35 (1-2):25-37.
- Strasburger, V. C., Wilson, B. J., & Jordan, A. (2009). *Children, adolesceIts .md the media* (and ed.), Thousand Oaks, CA: Sage.
- Şahin, A. (2010). Ulusalüstü İnsan Hakları Hukukunda Ekonomik Sosyal Ve Kültürel Hakların Niteliği Bağlamında Sağlık Hakkının Kapsamı Üzerine Bir İnceleme. *AUHFD*, 59(4), 711-766.

- Şensoy, N.(1949). *Çocuk Suçluluğu, Küçüklük, Çocuk Mahkemeleri ve İnfaz Müesseseleri*, İstanbul.
- Şişman, Yener. "Sokakta Çalışan Çocukların Yaşam Koşulları ve Gelecek Beklentileri," *Sosyal Bilimler Dergisi*, 2006/2, 252-276.
- Tan, M.(2006). "*Çocukluk: Dün ve Bugün*" *Toplumsal Tarihte Çocuk*, İstanbul.
- Tanör, B. (2000). Temel Hak ve Özgürlüklerin Genel Rejimi. *İnsan Hakları, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul*.
- Tanrıbilir, F. (2011): *Çocuk Haklarının Uluslararası Korunması ve Koruma Mekanizmaları*, Ankara.
- Tiryakioğlu, B. (1991). *Çocukların Korunmasına İlişkin Milletler Arası Sözleşmeler ve Türk Hukuku*. Ankara: Başbakanlık A.A.K. Bilim Serisi.
- Türnüklü, Abbas ve Şahin, İdris. (2004), "13-14 Yaş Grubu Öğrencilerin Çatışma Çözme Stratejilerinin İncelenmesi", *Türk Psikoloji Yazıları*, 7 (13):45-61.
- Uçuş, Ş. (2009). *Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin İlköğretim Programlarındaki Yeri ve Sözleşmeye Yönelik Öğretmenlerin ve Okul Yöneticilerinin Görüşleri*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- UNICEF, "Çocukların Yaşatılmaları, Korunmaları ve Geliştirilmelerine ilişkin Dünya Bildirgesi" ile bu Bildirge'nin 1990'lı yıllarda uygulanmasına ilişkin "Faaliyet Plânı", "Dünya Çocuklarının Durumu" 1991.
- Yalçın, H. Murat, B. Ercan, E. (2008, 22-24 Ekim). *Türkiye Ve Türk Dünyasında Çocuk Hakları İle İlgili Çalışmaların Yararları*. II. Uluslararası Sosyal Bilimciler Kongresi'nde sunuldu, Kırgızistan.
- Yeşilkayalı, E. (2014). *Ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumları ile ilköğretim öğrencilerinin ahlaki olgunluk ve hoşgörü eğilimleri arasındaki ilişki (Doktora Tezi)*. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı hakkında bilgiler. <http://www.aile.gov.tr/> adresinden alınmıştır.
- Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin bazı maddeleri. http://www.unicef.org/turkey/crc/_cr23e.html adresinden alınmıştır.
- Çocuk Vakfı hakkında bilgiler. <http://www.cocukvakfi.org.tr/> adresinden alınmıştır.
- Gelişme Hakkına Dair Bildiri. <http://www.ombudsman.gov.tr/contents/files/698b5--Gelisme-Hakkina-Dair-Bildiri.pdf> adresinden alınmıştır.
- Türkiye'de Çocukların Durumu Raporu hakkında bilgiler. <http://www.unicef.org/tr/files/bilgimerkezi/doc/sitan-tur-2011.pdf> adresinden alınmıştır.
- UNICEF. (2005). Dünya Çocuklarının Durumu. <http://www.manevisosyalhizmet.com/wp-content/uploads/2014/05/unicef-dunya-cocuklarinin-durumu-raporu-2014.pdf> adresinden alınmıştır.

UNICEF. (2007). Çocuklara Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılması. <http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/Cocuklara%20Yonelik%20Siddetin%20Ortadan%20Kaldirilmasi.pdf> adresinden alınmıştır.

UNICEF hakkında bilgiler. <http://www.unicef.org.tr/sayfa.aspx?id=3&mnid=3> adresinden alınmıştır.

EKLER:**EK 1 – İLKOKUL ÖĞRENCİ VELİ ANKETİ****İLKOKUL ÖĞRENCİ VELİLERİNİN ÇOCUK HAKLARINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ**

Değerli Öğrenci Velileri; Bu araştırmanın amacı, öğrenci velilerinin, çocuk haklarına ilişkin görüşleri hakkında bilgi toplamaktır. Vereceğiniz cevaplar sadece bilimsel araştırmalar için kullanılacaktır.

Anket formundaki çocuk hakları bölümünü cevaplamaya başlamadan önce, lütfen anket formunun I. bölümünde yer alan sizinle ilgili kişisel bilgileri doldurunuz. Sonra II. Bölümde yer alan anket bölümüne geçiniz.

Değerli görüşleriniz ve desteğiniz için teşekkür ederim.

Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Sınıf Öğretmenliği ABD. Yüksek Lisans Öğrencisi
Mehmet Şaban AKGÜL

I. BÖLÜM:**KİŞİSEL BİLGİLER:****1. Cinsiyet:**

(1)Erkek (2)Kadın

2.Velisi olduğunuz çocuğunuzun sınıf düzeyi:

(1).Birinci Sınıf (2).İkinci Sınıf (3). Üçüncü Sınıf (4)Dördüncü Sınıf

3.Eğitim durumunuz:

(1). Okur-yazar değil (2). İlkokul (3). Ortaokul (4). Lise (5) Üniversite ve üstü

4.Eşinizin eğitim durumu:

(1). Okur-yazar değil (2). İlkokul (3). Ortaokul (4). Lise (5)Üniversite ve üstü

5. Kaç çocuğunuz var?

(1).Yok (2). 1-2 (3). 3 ve üstü

6. Yaşamınızın çoğunu Geçirdiğiniz Yerleşim Birimi:

(1). Köy (2). Kasaba (3). İlçe (4). İl

7. Sizce çocuğun en önemli hakkı hangisidir?

(1). Yaşama Hakkı (2). Gelişim Hakkı (3). Korunma Hakkı (4). Katılım Hakkı (5).Eğitim Hakkı (6).Hepsi

II. BÖLÜM

GENEL OLARAK ÇOCUK HAKLARI	EVET	KISMEN	HAYIR
1.Bütün çocukların eşit haklara sahip olmasının gereksiz olduğunu düşünüyor musunuz?			
2.Çocuğun kendine ait özel yaşantısı olması gerektiğini düşünüyor musunuz?			
3.Çocuk haklarına göre 18 yaşına kadar çocuk olarak nitelendirilmenin doğru olduğunu düşünüyor musunuz?			
4.Çocuğun dini ve dili ne olursa olsun saygı görmesi gerektiğini düşünüyor musunuz?			
5.Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin çocuklar tarafından bilindiğini düşünüyor musunuz?			
6.Çocuk haklarının medyada yeterli derecede yer aldığını düşünüyor musunuz?			
7.Çocuğun yaşına uygun sorumluluklar almayı öğrenmesi gerektiğini düşünüyor musunuz?			
8.Çocuk hakları farkındalığının çocuklarla ilgili kurum ve kişilerde var olduğunu düşünüyor musunuz?			
9.Çocuk hakları Eğitiminin gerekli olduğunu düşünüyor musunuz?			
10.Çocukların eğitimi ve denetimi ile ilgilenen personelin çocuk hakları konusunda yeterli düzeyde bilgi sahibi olduğunu düşünüyor musunuz?			
11.Çocuk Hakları Sözleşmesi ile benimsenen hukukî ve ahlâkî yaklaşımların ayrıntılı bir şekilde eğitim programlarına sokulması gerektiğini düşünüyor musunuz?			

YAŞAMA HAKKI	EVET	KISMEN	HAYIR
1.Çocukların sağlık hizmetlerinden yeterli düzeyde yararlanabildiğini düşünüyor musunuz?			
2.Çocuklara zincir, kelepçe vb. aletler takılması gerektiğini düşünüyor musunuz?			
3.Suçta itilmiş çocukların topluma yeterli düzeyde kazandırıldığını düşünüyor musunuz?			
4.Çocuk doğmadan önce de belirli haklara sahip midir?			
5.Çocuk haklarının doğuştan kazanılan bir hak olduğunu düşünüyor musunuz?			
6.Özürlü çocuklar, oyun alanlarından özürlü olmayan çocuklarla aynı ortamda ve birlikte yararlanabiliyor mu?			
7.Ülkemizde sokakta yaşayan ve sokakta çalışan çocuklar için yardım ve hizmet veren bir kurumun var olduğunu düşünüyor musunuz?			

8.Çocukların işlediği suçlara ömür boyu hapis cezası verilmesi gerektiğini düşünüyor musunuz?			
9.Çocuğun istediğinde kendi başına yaşaması gerektiğini düşünüyor musunuz?			

GELİŞİM HAKKI	EVET	KISMEN	HAYIR
1.Çocuğun kendi kültürel kimliğine, dinine ve değerlerine, ayrıca başkalarının kültür ve değerlerine saygısının geliştirilmesi için teşvik edilmesi gerektiğini düşünüyor musunuz?			
2.Çocuklar suç işlemişse uygulanacak cezaların yaşına uygun gelişmelerini engellemeyecek ve eğitsel nitelikte olması gerektiğini düşünüyor musunuz?			
3.Çevre planlamasında çocukların oyun yeri gereksinimleri de gözetiliyor mu?			
4.Televizyon programlarında çocukların yetişkin dil, davranış, giysilerle makyaj ve görüntülerle yer almasının doğru olduğunu düşünüyor musunuz?			
5.Suç işlemiş çocukların sağlıklı bir şekilde gelişmelerine ve toplumla bütünleşmelerine yardımcı olunması gerektiğini düşünüyor musunuz?			
6.Çocuk üzerinde ailenin sınırsız etkisinin bulunması gerektiğini düşünüyor musunuz?			
7.Haklarını bilen çocuklar yetiştirme anlayışımızın olduğunu düşünüyor musunuz?			
8.RTÜK içinde özel bir Çocuk Komisyonunun oluşturulması gerektiğini düşünüyor musunuz?			
9.İnternetteki oyun sitelerinin çocuk haklarını ihlal ettiğini düşünüyor musunuz?			
10.Çocuğun bütün yetenek ve kabiliyetlerinin geliştirebilmesinin gereksiz olduğunu düşünüyor musunuz?			

KORUNMA HAKKI	EVET	KISMEN	HAYIR
1.Çocuğun aile içi Şiddete karşı korunması gerektiğini düşünüyor musunuz?			
2.Çocukların savaşımlardan ve çatışmalardan korunmaları gerektiğini düşünüyor musunuz?			
3.Devletin özürsüz çocukları korumak, eğitmek ve istihdam etmek için gerekli önlemleri alması gerektiğini düşünüyor musunuz?			
4.Çocuk hakları ihlallerinin değerlendirilmesine yönelik şikâyet mercilerinin olması gerektiğini düşünüyor musunuz?			
5.Anne babasıyla yaşama Şansı olmayan çocukların, uygun ailelere evlatlık olarak verilme veya koruyucu aile yanına yerleştirilmesi			

gerektiğini düşünüyor musunuz?			
6. Annesi hapisanede olan çocuğun annesi ile birlikte ceza çekmesinin doğru olduğunu düşünüyor musunuz?			
7. Çocukların haklarının ebeveynler tarafından denetlendiğini düşünüyor musunuz?			
8. Evlilik dışı doğan çocuklarla, evlilikten doğan çocukların aynı haklara sahip olduğunu düşünüyor musunuz?			
9. Çocuk mahkemelerinin sayısının artırılması gerektiğini düşünüyor musunuz?			
10. Asgari evlilik yaşının hem kızlar hem de erkekler için 18 yaşa çıkarılması gerektiğini düşünüyor musunuz?			
11. İslah evlerinde sokak çocuklarına yeterli şekilde sahip çıktığını düşünüyor musunuz?			
12. Ailesinde kan davası olan çocukların devlet tarafından güvence altına alınması gerektiğini düşünüyor musunuz?			
13. Çocukların zararlı maddelere karşı yeterince korunduğunu ve bu maddeleri çocuklara verenlerin yeterince cezalandırıldığını düşünüyor musunuz?			
14. Yetişkinlerin kendi çıkarları için çocukları kullandıklarını düşünüyor musunuz?			

KATILIM HAKKI	EVET	KISMEN	HAYIR
1. Çocuğun, arkadaşları ile ne kadar zaman harcayacağı kararını kendisinin vermesi gerektiğini düşünüyor musunuz?			
2. Çocuğun istediği televizyon programını izleyebilmesi, istediği müziği dinleyebilmesi gerektiğini düşünüyor musunuz?			
3. Çocuğa kendi haklarını kullanacağı ortamların ve fırsatların verildiğini düşünüyor musunuz?			
4. Çocuğun gideceği okulun seçiminde fikrinin alınması gerektiğini düşünüyor musunuz?			
5. Çocuğa önemli bir tıbbi tedavi uygulanması gerektiğinde, onun fikrinin alınması gerektiğini düşünüyor musunuz?			
6. Çocuğun düşüncelerini yazma ve resim yoluyla ifade edebilmesi gerektiğini düşünüyor musunuz?			
7. Çocuğun kendi dinini ve hayatla ilgili tercihlerini seçebilmesi gerektiğini düşünüyor musunuz?			
8. Toplumda haklarını bilen ve savunabilen çocukların yetiştirilmesinin gerekli olduğunu düşünüyor musunuz?			

9.Çocuğun, kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini ifade edebilmesi gerektiğini düşünüyor musunuz?			
10.Ailenizle ilgili alacağınız bir kararda çocuklarınıza danışır mısınız?			
11.Çocuğun kendini gerçekleştirme hakkına sahip olmaları gerektiğini düşünüyor musunuz?			
12.Çocuğun dernek kurma ve barış içinde toplanma özgürlüklerine ilişkin hakları olması gerektiğini düşünüyor musunuz?			

EĞİTİM HAKKI	EVET	KISMEN	HAYIR
1.Çocuk tutukevlerinde örgün eğitim uygulamasının olması gerektiğini düşünüyor musunuz.?			
2.Çocuğun aile tarafından istismar ve ihmal edilmesini önlemeye yönelik eğitim politikaların yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?			
3.Eğitim sisteminin, çocuğun eğitim haklarını yaşama geçirme sorumluluğunu yerine getirebildiğini düşünüyor musunuz?			
4.Özel eğitime muhtaç çocuklara eşit eğitim fırsatı verildiğini düşünüyor musunuz?			
5.Hasta çocuklara eşit eğitim fırsatı verildiğini düşünüyor musunuz?			
6.Tutuklanmış çocuklara eşit eğitim fırsatı verildiğini düşünüyor musunuz?			
7.Çocuk hakları konusunda öğrenme ve öğretme bilginizin yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?			
8.Zorunlu eğitim ile çocukların “eğitim hakkı” güvence altına alınmış mıdır?			
9.Hak kavramını bilen ve çocuk haklarını eğitime aktarabilen öğretmenlerin yetiştirilmesi gerektiğini düşünüyor musunuz?			
10.Demokrasi ve insan hakları kültürü oluşumlarında ve faaliyetlerinde çocuk hakları eğitimi ve uygulamalarının yeterli düzeyde yapıldığını düşünüyor musunuz?			
11.Kız çocuğuna eşit eğitim fırsatı verildiğini düşünüyor musunuz?			
12.Kız çocuklarının okullaştırılmasının artırılması gerektiğini düşünüyor musunuz?			
13.Okullarda uygulanan disiplinin çocuk haklarına uygun olduğunu düşünüyor musunuz?			
14.Çocuklar arasında zengin-yoksul ayrımının engellenmesine yönelik eğitim politikalarının yeterli düzeyde olduğunu düşünüyor musunuz?			

EK 2 – ARAŞTIRMA, UYGULAMA VE VERİ TOPLAMA İZİN BELGESİ

T.C.
TOKAT VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 27001677/44/2089370

25/02/2015

Konu: Araştırma İzni Verilmesi

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi : a) Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Desteğine Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesi
b) 09/10/2014 tarihli ve 27001677/600/4437181 sayılı Valilik Makam Onayı.
c) Araştırma İzinleri İnceleme Komisyonunun 23/02/2015 tarihli tutanağı.

GOP Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Mehmet ŞABAN AKGÜL il/ilçe genelindeki tüm ilkokul öğrenci velilerine yönelik hazırlamış olduğu “İlkokul Öğrenci Velilerinin Çocuk Haklarına İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi” ile ilgili ölçek uygulaması konusunda hazırlamış olduğu bilimsel amaçlı anket çalışmasını uygulamak istemektedir.

Söz konusu bilimsel amaçlı çalışmanın il/ilçe genelindeki tüm ilkokullarda öğrenci velilerine uygulama yapılması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde Olur’unuza arz ederim.

Levent YAZICI
İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR
25/02/2015

Bilgihan BAYAR
Vali a.
Vali Yardımcısı

EKLER:

- 1-Tutanak
- 2-Anket
- 3-Talep Formu
- 4-GOP Ün.Rektörlüğü yazısı

GOP Bulvarı 60100 Tokat/Merkez
Elektronik Ağ:www.meb.gov.tr
e-posta: stratejigelstirme60@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: Adnan YÜCE
Tel:(0356) 2014 10 17-358
Faks: (0356) 2014 11 86

EK 3 – SAİBE ÖZLEM KAYA’NIN ÖLÇEK KULLANMA İZİN BEYANI

 Mehmet Bey <mehmet.akgul.gop@gmail.com> 18 11 2014 ★
Alıcı: saibezlem ▾

Merhabalar hocam. İsmim Mehmet AKGÜL. Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi'nde Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalında yüksek lisans öğrencisiyim. Sizden bir ricam olacak. "Öğretmen adaylarının çocuk hakları ile ilgili görüşleri" adlı Yüksek lisans tezinizde kullandığınız anketinizi "İlköğretim öğrenci velilerinin çocuk haklarına ilişkin algıları" adlı kendi yüksek lisans tezimde kullanmak üzere sizden izin istiyorum. Yardımlarınızı esirgemeyin lütfen. Saygılar..

 saibe yffff6zlem kaya <saibezlem@yahoo.com> 18 11 2014 ★
Alıcı: bana ▾

Merhabalar mehmet bey, , kaynak göstermek ve atıfta bulunmak şartıyla tezimdeki ölçeği kullanabilirsiniz.iyi çalışmalar.

...

On Tuesday, November 18, 2014 1:22 AM, Mehmet Bey <mehmet.akgul.gop@gmail.com> wrote:

Merhabalar hocam. İsmim Mehmet AKGÜL. Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi'nde Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalında yüksek lisans öğrencisiyim. Sizden bir ricam olacak. "Öğretmen adaylarının çocuk hakları ile ilgili görüşleri" adlı Yüksek lisans tezinizde kullandığınız anketinizi "İlköğretim öğrenci velilerinin çocuk haklarına ilişkin algıları" adlı kendi yüksek lisans tezimde kullanmak üzere sizden izin istiyorum. Yardımlarınızı esirgemeyin lütfen. Saygılar..